Ціна: 40 центів.

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК IV ЛЮТИЙ — 1953 —FEBRUARY Ч. 37

НАША УКРАЇНА...

Краєвид у Карпатах.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖЕРТВУВАЛИ:

Д-р І. Розгін, Детройт	3.00
М. Баран, Чікаго	3.00
Інж. Р. Боб'як, Виндзор, Онт.	2.00
В. Жураківський, Блек Стурджон, Онт.	1.00
Ольга Кулиняк, Честер, Па., США	1.75
Т. Коба, Виндзор, Онт.	1.50
Інж. М. Абдула, Торонто	2.00
Текля Денис, Сан Франциско	2.50
Євдокія Стахова, Вінніпег	2.00
А. Боднар, Порт Альберні, Б. Колумбія	1.00
Юрій Сенишин, Торонто	2.00
Д-р В. Яців, Торонто	1.00
Петро Цімовський, Торонто	1.00
В. Тулевітрів, Гамільтон, Онт.	2.00
о. Н. Н., Жанет, Па., США	3.00
Антін Нагірний, Детройт	2.00
о. Н. Н., Чікаго	1.50
Іван Федусь, Торонто	2.00
Л. Папара, Міннеаполіс, США	0.75

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

М. Марченко, Ніагара Фалс, Онт.	1
О. Навроцький, Вінніпег, Ман.	6
М. Гнатів, Вінніпег, Ман.	1
В. Степанюк, Кенора, Онт.	1
Ф. Бойко, Торонто	2
М. Смик, Амбрідж, Па., США	4
М. Громницький, Сан Франциско, США	3
Т. Коба, Виндзор, Онт.	2
Ю. Вітковицький, Вінніпег, Ман.	1
Проф. О. Повстенко, Вашінґтон, США	1
Ол. Зозуля, Детройт, США	2
Галина Гриневич, Сан Франциско	4
Д-р І. Розгін, Детройт, США	2
В. Доманицький, Міннеаполіс, США	1
П. Янюк, Маратон, Онт.	5
А. Крамар, Торонто	4
П. Цімовський, Торонто	3
Г. Мироненко, Детройт, США	1
Марія Мельник, Сан Франциско, США	2
М. Дербуш, Міннеаполіс, США	5
Б. Мигаль, Торонто	4
Гр. Китастий, Детройт, США	1
В. Брух, Торонто	1
О. Мельниченко, Чельсія, Мас., США	2
М. Ситник, Чікаго, США	2

Сердечно дякуємо всім згаданим тут особам за їх щиру й велику допомогу в розбудові журналу. Найбільше нас тішить, що в цьому спискові є люди різного культурного рівня, люди з усіх наших областей, громадяни США й Канади й новоприбулі, люди різних політичних партій і безпартійні. Це справді гарний подарунок журналові в день його трилиття!

Виходить, що можна журнал поширити — треба тільки хотіти того. Навіть це легко вдається і в Торонті, де здавалося б уже всі резерви вичерпані. Ось як, наприклад, поширив журнал п. А. Крамар. Він давав свій журнал читати 4 особам протягом року чи й більше. Січневого числа не дав і, пояснивши стан журналу, попросив його передплатити. Всі четверо дали гроші і справа зроблена. Мабуть так зробили й інші. Чи не може так зробити кожен передплатник? А це означало б почетверити наклад протягом одного місяця! Підіть за цим прикладом! Прийміть участь у розбудові українського видання! **Редакція**

УВАГА ПЕРЕДПЛАТНИКИ В СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ

Хоч як нам не хочеться, але мусимо підняти передплату в США. Собівартість примірника журналу нам коштує 20-21 цент. Марка на один примірник в США коштує 2 центи. Різниця в валюті дорівнює 5%, або 15 центів на річну передплату, отже, більше, як один цент на число. З того виходить, що віддаючи за 25 центів примірник журналу в США (передплатна ціна), видавництво теоретично заробляє один цент. Коли врахувати щось непередбачене й тих, що одержать журнал і не заплатять, то фактично докладаємо. Покривається цей недобір з гуртового продажу (40 центів за примірник, а не 25, як при передплаті) і передплатами з Канади. Але мусите врахувати, що ще гірший стан з передплатниками в Англії і в Австралії, де різниця в офіційній і фактичній вартості фунта просто з'їдає все, тож покривати нема звідки.

Ми терпіли, бо сподівались, що американський доляр набуде вищої вартости, але вже тратимо надію. 90% наших передплатників з США, вислали нам рівно три дол. американських, що дало 2.85 канадійських. Дехто й досі ще шле чеками й ми мусимо ще доплачувати 30-35 центів на виміну чеків. Отже, створилася загроза ліквідації журналу. Тому всі передплати, які будуть висилатися з США після 1 березня ц. р. мусять бути в такому розмірі:

Річна — 3.50 американських,

Піврічна — 2.00 американських.

Хто заплатив чи заплатить наперед до 1. березня ц. р., тому передплата (поки скінчиться) лишається стара, себто 3.00 дол. **Адміністрація**

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник. Видає в-во "Нові Дні", головний редактор — Петро Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.00, піврічна: $ 1.75.

США — річна: $3.50 американських, піврічна: $2.00 американських

ЗМІНА АДРЕСИ: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI
Box 452, Term. " A "
Toronto. Ontario. Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії: Mr. T. Seliger,
10 Pool Str.
Bolton, Lancs., England.
Передплата в Англії: річна — 1½ фунта.

В Аргентині: "Peremoha"
25 de Mayo 479 (26)
Buenos Aires,
Argentina.
Передплата в Аргентині: річна — 25 пезів, піврічна — 15 пезів.

В Австралії: MRS. OLGA ODLYHA
CY. P.O. Box. 1814 N., Adelaide, S. Australia.
Передплата в Австралії: річна — 1½ фунта.

"Nowi Dni", a Ukrainian Monthly. Editor: Petro Wolyniak.
Address: Nowi Dni, Box 452, Term "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa. Printed by: The Basilian Press.

А. ЛЮБЧЕНКО

ЩОДЕННИК

Минулої неділі ходив у товаристві відпочивальників на прогулянку до Гребенова й Ґелем'янки. Краса, краса!.. Карпати, бачу, мають свою властивість, вони відмінні від усіх тих гір, що я бачив: вони густо заселені, без скелястих ребер та плішин, вони соковиті і долини в них, як величезні малахітові вази.

Був на могилі Святослава в Гребенові над самим Опором, зараз же за мостом залізничним. Чи похований десь тут справді Святослав — хто зна. Але мимоволі проймаєшся трепетом, романтикою давнини, свідомістю величі свого народу. Я довго стояв над ямою, де 1908 р. якась дослідницька комісія з Чернівців робила розкопини, нічого не знайшла і так залишила яму розкопаною — примітивні якісь археологи! Тепер яма заросла смереками... А неподалець, де пролягає залізнична колія, знайдено меча князівської доби. Товариство пішло собі, я залишився сам і було мені трохи сумно й тривожно над цією німотною заростою ямою — в ній, можливо, ховалась якась потаємна й зичлива частка України. Я думав про майбутнє. Смереки теж були сумно задумані.

16. 6. (1943)

...А надворі безконечний дощ, мжичка, ліс довкола в тумані. Мені теж сумно — скінчилась лірика, золота, запашна, вся в сонці й квітах. Скінчилось це все й не вернеться ніколи, ніколи. Оті блукання по лісі, оті чудесні осяйні галявинки, де ми вдвох збирали конвалії й були щасливі, оті пісні удвох і пустощі, оті ночі в парку, оті прогулянки до Стрия й до Гребенова... скінчилось.

Боляче. Ще болячіше, бо Рута лежить тяжко хвора на шкарлятину. Вертала до Відня, в дорозі захворіла й тепер лежить у Тарнові. Мати поїхала до неї, а мені про це не написали, випадково довідався від старого Л., який зараз тут. Який жаль, який жаль! Поїхати до неї? — але зараз не можу, бо не маю грошей. Поїду спочатку до Львова (дзвонив вчора зі Львова С-к, ждуть мене, щоб упорати справу з виданням "Вертепу" та й Маланюк приїхав з Варшави, конче хоче мене бачити. Після Львова подамся до Рути.

Одержав листи з Києва. Мама хворіє й нудьгує, Костюк пише про бомбардування 11. V, яке тривало три години, про занепад життя в Києві, Марія хвора й натякає, що у Львові про мене таке враження, наче я живу тільки спогадами і сам уже являю собою тільки музейний експонат — представника часів Українського Ренесансу.

Тут мене настирно "спокушають" на різні виступи (доповіді, спогади тощо в Стрию, Станиславові, Моршині, Львові і т. д.), але timeo danaos! Я, мовляв, хворий, лікуюсь та й годі. Я в Галичині відпочиваю і працюю, пишу — поза тим жодних нагадувань про себе. Тут, бачу, ще багато, багато обивателів, які не зазнали суворої школи життя, багато легковажних або щирих... ідіотів. Навіть мадам Б-а може на них впливати.

23. 6. (1943)

Передучора пізно ввечері повернув зі Львова. Поїхав туди в п'ятницю 18-го. Їхав вантажною машиною Кургаусу з інж. Б-им. Прекрасний ранок. Перед Л., якраз біля граничного міського стовпа з погруддям Лева, перепинила німецька варта, двоє жандармів перевіряли пасажирів (чи нема жидів?), потім перевіряли речі (чи нема спекулянтів або, як кажуть, паскарів?). У одного пасажира була пляшка горілки і пляшка вина — німці довгенько допитувались та облизувались, але віддали. У Львові авто зупинилось під оперовим театром, звідти трамваєм доїхав до квартири Гординських.

Входжу — стара пані зустріла мене, як завжди, привітно. Виявляється: Маланюк уже кілька днів живе у них, крім того, приїхав із Рівного Самчук, а з Берліну Косач. Випадковість, але яка знаменна! Стара пані розповідає, що вчора разів десять дзвонили звідусіль, допитувались, чи я не приїхав. Десь через хвилин 15, коли я вже почав голитись, приходить Улас. Обійми, тепла зустріч. Він їде в якихось справах на Берлін, затримався спеціяльно у Львові, щоб побачитись. Йдемо згодом до видавництва, звідти вже подзвонив С-к і жде Маланюк. По дорозі кажу, між іншим, Уласові, що він — хрещений батько мого Лесика. Влас зрадів і запевняє, що віддячиться мені незабаром тим же.

Перед дверима в-ва зустрічаємо сивенького Шлемкевича. Якраз я прочитав його "Вітер" і тут же привітав автора, давши високу оцінку. В кімнаті редакторів Гординського й С-ка бачу кількох людей, і серед них один високий, пристаркуватий, трохи сивий і в дрібних зморщках, подібний чимсь і до М. Івченка і до актора В. Кречета. Нас не знайомлять, але я вгадую. Я підходжу рішуче до нього. Він, присутулившись, дещо засум'ятився.

— Пан Маланюк? — питаю.

— Так, — голос у нього досить високий, аж дивно.

— От ви який! — Оглядаю його, наче Бульба синів, і потім простягаю руку:

— Доброго здоров'я!

Ми тричі поцілувались — це сталось за якимсь несвідомим обопільним внутрішнім поштовхом. Присутні були зворушені, ми обидва так само.

— Історична хвилина... — хтось зронив пошепки.

Потім уже десь другого дня М. казав:

— Сідаючи до потягу у Варшаві, я подумав (і в дорозі не раз думав) як то ми зустрінемось із Любченком? А вийшло — зустрілись так, наче вчора розлучились, наче давні-давні знайомі. Значить, одним духом справді жили ми весь час.

Та й справді, нам дуже легко було говорити — говорили без кінця днями й ночами, — і все одно не наговорилися.

З в-ва рушили до клюбу обідати, потім четверо нас (Маланюк, Самчук, Гординський і я) пішли на Високий Замок. Маланюк показував по дорозі вікна квартири, де жив Д. Донцов. На Замку — цілковите враження, наче це на Володимирській гірці в Києві, внизу Поділ, фабричні труби, далечінь у серпанкові, тільки... Дніпра нема. Маланюк розповідає, що часто приходив сюди з Донцовим надвечір, і обидва мучились, нудьгуючи за Києвом.

Маланюк притомлений і розгублений. Я ждав побачити й відчути в ньому більше сили. Нащо вже я притомлений і перестраждений, проте в мені значно більше енергії, натиску, рішучости. Маю враження, що М. ходить у житті обережно і обважніло, але це не від вдачі такої, а від тягару, що його прибив. Мені він дуже зрадів, саме моїй силі, і швидко почав підпорядкуватись. Але здається мені, що в нього ще є порох, треба тільки дати йому можливість перепочити і зробити йому кілька змістовних моральних застриків. Він ще окрилиться, ще розмахнеться. Я переконав його, що він мусить негайно покинути Варшаву, кінчє переїхати сюди з родиною. Всі тепер мусимо бути якнайближче. Він погодився, дав слово, що по приїзді до Варшави почне ліквідацію барахла й клопотання про виїзд. Сказав, що дружина цупко тримається за Варшаву, бо там уже насиджене гніздо й, коли скрута яка, є коло старих добрих знайомих, до яких можна вдатися по допомогу й пораду. Син у нього (теж 8 років)... Я йому:

— Головне перший раз зрушити з місця, одірватись, а тоді вже лекше й не страшно. Запевняю вас, по собі знаю.

— Це так. Це правда, я розумію, — веселіше погодився він.

На Замку довго сиділи на лавці. Маланюк і Самчук атакували мене запитаннями про літературне житя під совєтами (про Хвильового, В..., Підмогильного, Скрипника, Тютюнника тощо). Я говорив без упину, аж утомився. На краю урвища стали, щоб зфотографуватись (фотографував С. Гординський), аж раптом пролунало кілька пострілів. То внизу, в ґетто відбувалась чергова сутичка між гестапівцями й жидами, які міцно забарикадувались. Ми швидко одійшли в глибінь парку й там зфотографувались. (Це фото вміщено в першій частині "Щоденника", яка видана окремою відбиткою з "Н. Д." Тільки там помилково підписано: "Липень, 1943", а треба було — "Червень, 1943". Так подав з пам'яти У. Самчук, що дав нам це фото. Ред.).

О 6-й годині були в Літературному клюбі на дискусії про Гоголя, яка триває вже місяць. М. забрав слово, дав кілька застережень: Гоголь, мовляв, вимагає дуже дбайливого, поглибленого підходу. Говорить просто, рзсудливо...

Ще вдень, по обіді, Маланюк, Самчук і я зачепили тему сили більшовиків. Я висунув думку, що не слід нехтувати цю силу, недоцінювати її, слід якраз урахувати ті окремі позитивні моменти, що, безперечно, були в настановах і практиці більшовиків та використати їх самим. Зокрема: соціяльна рівність, як ідейний принцип, рівноправність жінки, розбудова промислу, винахідливість аґітації й пропаґанди, міцна державницька рука і всебічна партійна та державна контроля, справа освіти, справа охорони здоров'я й соціяльне забезпечення і т. д. М. погоджувався, С. заперечував, запевняючи, що все це є по інших закордонних державних устроях. Він сліпо одкидає геть усе, що бодай трошки пов'язане з більшовиками. Він... впертий. Я подав лише одне компромісне застереження: інша річ, мовляв, що в більшовиків часто бувала крайність (це — від московської розхристаности) і часто, не мігши здійснити своїх замірів, вони, так би мовити, "пускали туман", надолужували брехнею. Але поза цим треба бачити правдиву генезу і самим собі не брехати щодо суті.

Увечорі о 10-й зібралися у Гординських: Гірняк, Блавацький, Косач, Маланюк, Самчук, я, обидва Гординські, Енд. (останнє написано дуже невиразно. Ред.). Був величезний варений щупак — і де його доп'яли? Було багато закуски й випивки. Цілу ніч сиділи, сперечались. Маланюк читав мені свої вірші. Косача били за його халтурність і зарозумілість. Він розгнівався і напився до краю. Ще при столі він висловив симпатії до гетьмана. Його тактовно затюкали. На початку 6-ї ранку я ліг. С. уже спав. Він встав раніше за мене й десь уже зник. Я зірвався о 9-й. М. спав. Я пішов до видавництва, оформив умову на видання "Вертепу" — вже бачив перші набрані аркуші.

Вдень — обід у видавництві, спеціяльно для нас улаштований. Присутні керівники видавництва й представники УЦК на чолі з Кубійовичем. Сухувато, натягнуто, стиснуто, але обід добрий.

Увечорі — в маленькій залі Літ. клюбу доповідь Маланюка на тему "Культура й політика". Присутніх осіб 20-25. Реферат написано добре, але для мене — нічого нового. Автор провів лінію: Куліш, Шевченко, Грушевський, Хвильовий. Ідея: культура немислима без політики і навпаки. Стиль самого викладу під великим впливом Хвильового.

Вечеряли в театральному ресторанчикові. Самчук багато розповідав про свою торішню

подорож до Харкова. Потім — про Волинь і Тараса Бульбу. Вже один цей наївний псевдонім викликає у мене упередження до постаті отамана. Щось занадто примітивне, повітове. Але леґенд про нього вже багато. Тут винен, очевидно, не він, а виключна дійсність.

Другого дня знову розмови. І пізно вночі ще говорили. М. на прощання подарував мені пасту, щоб мастити обличчя після голення — якась особливо цілюща паста відомого празького дерматольога Самберґера. Поцілувались, як годиться, тричі. Він виїхав уранці о 7-й годині, я о першій. Якраз того дня до Львова прибув губернатор, і я мав велику мороку з пляцкартою: на двірці і в місті повно поліції, жандармерії, війська, гестапо. Бачив на вокзалі губернаторський потяг — теж під дуже посиленою охороною. В моєму вагоні в сусідньому купе їхали молоді хлопці-робітники і співали "Було діло під Крутами", а потім досить пікантно лаялись, розповідаючи веселі пригоди. Кілька наструнчених пань — польок презирливо морщились. Мене вони вважали за поляка і були дуже розчаровані, коли заговорив з ними по-українськи.

26. 6. (1943)

(Тут пропускаємо один абзац рукопису на 8 рядків — це особисті нотатки, які для стороннього читача цікавими не будуть.)

...Лист від С. Гординського: чутка, що Х (тут названо великого українського поета, кількакратного орденоносця і лавреата Сталінської премії, ім'я якого ми змушені пропустити. Ред.). по цей бік. Наче б то в лютому він був у Харкові і залишився, а не виявляв себе досі, боючись за родину, яка залишилась десь в Уфі. Не йметься віри. Гординський обіцяє протягом тижня перевірити й повідомити додатково.

Одержав журнал "Дозвілля" за червень, де передрукували "Останню ніч". Листи від А. Гака з Полтави й від Маланюка.

Послав учора листа Руті — був у них у Львові, застав студентку, що тепер там хазяює.

Надворі сьогодні дощ, дощ, дощ...

7. 7. — середа (1943)

Івана Купала. Душно зранку, а тепер (11½ год. дня) дощ. Це вже обридло до краю — сірі дні, мокрота, грязюка. Вночі біля наших будинків стрілянина — жидівська бандочка бродить у лісі.

Вчора — в невеличкому товаристві глибоко в лісі, збирали гриби. Сонячна галявина, зруб. Я роздягся до половини. Одна з пань простелила жакетку, впала при всіх горілиць, нібито обпалюватись на сонці. Це був просто тваринний поклик...

...Ой, жіночки, всі майже однакові! Люблю вас і часом... не люблю.

(Тут також пропускаємо чотири невеличкі абзаци — характеристики кількох жінок і їх майже одночасні атаки на Любченка. Ред.)

...А від Ніни вчора теж лист (до Лесика поздоровлення з іменинами й настановами слухати тата). Вона, звичайно, страждає. Так їй і треба. Два дні тому вона мені снилася дуже значливо. Я вже зрозумів, що буде щось пов'язане з нею. Чортове діло ці сни! Яка справді бо потаємна й правдива сила. Не у всіх, звичайно, а в тих, що **значливі** (Підкр. авторове. Ред.), що підказують завжди щось, готують. Скільки разів уже я це на собі перевірив! От учора снилось, що літаю. Просто починаю сильно махати руками й ногами, загребаю повітря, як воду, і пливу у повітрі, лечу. Перелетів якийсь яр, потім річку туди й назад, знявся над лісом. Всі внизу дуже здивовані, інж. Б. пропонує мені за великі гроші виступати в цирку. З радости, що я можу літати, чуюсь дуже якось легко, піднесено й упевнено. Що ж значить цей сон? Не розумію точно, але почуваю, що це щось добре сприятливе.

Одержав "Нову Україну", число від 27. 6. 43 р., у якому почали друкувати мою новелю про Хвильового "Його таємниця". Радий я, що на Лівобережжі бодай трошки поки що, але правдивих слів почує народ про Миколу. Все ж таки тираж "Н. У." — 50.000.

Вол. Русальський

СИНЯ НОВЕЛЯ

Коли він зайшов до кімнати, крізь щілину дверей до спальні побачив синій світ. Синій світ зник тоді, коли він переступив поріг і зачинив за собою двері.

У вікно струменіло місячне сяйво — теж синє і теж загадково зникло за фіранкою. Кіт з блискучими, як фосфор, очима, кинувся йому під ноги і несамовито заверещав...

Тоді в руці людини блиснула сталь. Викинувши кота за двері, людина тихо, крадькома пройшла до спальні, де горів синій світ, де зник синій світ...

Людина нахилилась над ліжком і спитала пошепки:

— Вона вже заснула?

— Так, Григоре, — сказала жінка, — вона вже спить.

— Ну й добре.

— Спокійної ночі, Григоре!

Григір топтався на одному місці, серед фіялкових тіней, що протискались знадвору, оточивши його в розрізі квадрату вікна. Жінки він не бачив і, може, тому дивно-чужим голосом сказав:

— В цей вік навіть сон видається надмірною розкішшю. Хіба заснеш? Он на розі нашої вулиці, ось тут, лежить убитий німець. Чуєш? — Сирена авта проквилила десь далеко, але зично, йому видалось — ніби за вікном. — Побажай мені ще раз спокійної ночі...

І поклавши на нічному столикові ключ від дверей, Григір почав роздягатись.

З вікна, крізь фіранку, лився, струменів синій світ...

ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ

ВЕСНА

Стисліcть, із якою звичаєм оповідається, повинна мати межі, бо часто її позитивні якості можуть обернутися проти неї самої: схема нездатна передати живу тканину слова. А часто буває, що тканина мови оживає тільки на кінець, створюється настрій, формується ритм по довгій передмові, яка й виявляється тоді зовсім не передмовою, а щирісінькою дією. В усьому ж іншому повинно керуватися золотим правилом Пушкіна: "Точность и краткость, вот первые достоинства прозы".

Трьох дівчат вважалося в університеті за нерозлучних подруг, хоч і вчилися вони по різних факультетах. Віку були не зовсім похилого — біля шести десятків літ, коли брати загальну суму їхніх років. Звали їх Воля, Рада й Аліна, причому — перша була математик, друга — біолог, а третя вчилася на філологічному. Одностайність, із якою вони зневажали проблеми кохання й висміювали чоловічу стать, створила їм між товаришами сумну славу "старих дів", що, як відомо, належить до дуже невживаного лексикону.

Чи можливе в університеті кохання? Сама така постанова питання заслуговує на суворий осуд. Та й чи в голові ж ото нашому заклопотаному студенству якісь позапрограмні дисципліни? Тут аби встигати з однієї лекції на другу, з гуртожитку до їдальні, з бібліотеки до книжкової крамниці. А концерт у колоннім залі філармонії? А Володимирська гірка в місячнім сяєві? А Голосіївський ліс із веснянними солов'ями? Де вже там студентові до кохання, на це ж не передбачено програмами жодної миті!

Воля народилася в професорській родині. Дід — математик, батько — астроном. Вона сама підрахувала, виходячи з теорії ймовірності, скільки їй шансів було на те, щоб не остогидла математика з дитинства, — й одержала дуже мізерну величину, порядку безконечно малих. До речі, цей підрахунок зробила, вже перебуваючи на математичному факультеті.

"Розумієте, дівчата, — сповідалася часом Воля Аліні й Раді, — кажуть, що дівчині незручно любити математику, але я не уявляю собі нічого більш поетичного! І берусь вам довести, що найдужче можна висловити почуття тільки формулою... Шкода, не дійшло до нас: я певна, що Шекспір був математик!.."

Воля була красива, хоч і кирпатенька трохи, — в уяві хлопців її зовнішність аж ніяк не в'язалася зі сторінками запаморочливих цифр. Скільки разів, мов метелики на вогонь, летіли на її сині очі різні зацікавлені особи! Але варто їй було прочитати жертві крихітного реферата про поетичні якості рівнянь і формул, як метелик одчайдушно змахував обсмаленими крильцями й летів геть, до інших факультетів...

Дідові-математикові лестила така онука, але й він часом бурчав і роздратовано жував білі вуса, коли Воля, сидячи біля вікна, прочиненого просто в кущ квітучого бузку, із захопленням вовтузилася серед нескінчених цифр. Професор лазив тоді по палісадничку, притримуючи пенсне, яке падало з носа, ловив земляну жабку й, потихеньку підкравшися, клав перед Волею на папір. "Рятуйте, — верещала онука, скочивши з ногами на стільця, — ну й дивна в тебе, діду, манера залицятися!.."

Дід перший почав замислюватись про Воличчину матримоніяльну долю. Повернувшись до Києва з евакуації, він плекав пихату мрію погойдати на руках ще й правнука перед тим, як кінчати свій життєвий шлях. Зрозуміло, що подібні мрії тримав при собі, але робив усе від нього залежне, щоб онука не засиділася в дівках. Він полюбляв, щоб до Волі приходили гості, зокрема Рада й Аліна, урочисто тоді вносив їм до кімнати гарячого самовара, заводив пісень і зовсім не був схожий на традиційного професора математика. "О, плем'я молоде, — декламував він, підносячи вгору руку із затиснутими між пальцями пенсне, — мій час, гай-гай, минув, та б'ється в унісон оце старече серце!"

Марно під вікнами флігелька, де жив професор із сином-астрономом та онукою, лунали вечорами легковажні звуки гітари, марно невідомі закохані особи жбурляли у вікна квіти, зірвані тут же на професорській грядці, — дівчата невмолимо замикали вікна, зсовували занавіски й намагалися ігнорувати те, що стукало вже (та ще й як!) до їхніх юних серць...

"Дівчата, — казала серйозно друга подружка — Рада, — науково доведено, біологія наука точна, і я відповідаю за свої слова. Ніякого кохання взагалі не існує, це все вигадали поети, а

Юрій Іванович Яновський, 50-річчя якого у Україні відзначено в листопаді минулого року, народився в Кіровограді 1902 року в родині службовця. Юрій Яновський належить до плеяди наших найвизначніших і найталановитіших письменників 20-го століття. Яновського знають, люблять і читають з захопленням по обох боках залізної заслони. Так само його твори видаються всюди, де тільки є українці. В чому ж секрет успіху Ю. Яновського? Очевидно, що в характері його творчости. Всі його твори глибоко ліричні. Письменник ставить в основі свого твору не ідеї чи гасла, а живу людину. Читаючи твори Ю. Яновського, переконуєшся, що автор надзвичайно любить своїх героїв, він живе разом з ними і тому йому майже завжди вдається глибоко й повно розкрити людську душу, показати джерела, які приводять людину до її вчинків. Юрій Яновський — сьогодні, мабуть, є нашим найбільшим поетом людської душі. У своїй творчості він уникає бруду, людського духового каліцтва. Його творчість — пісня радости і людської величі. Але шукаючи ту "ідеальну людину", він не вдається до "творення" її, бо вважає, що людина вже сама, тільки тим, що вона людина, є найдосконалішою земною істотою. Він завжди знаходить ту ідеальну людину в житті, відшукує в ній найкращі її ознаки і тому його герої виглядають завжди зрозуміло й реально. У своїй творчості Ю. Я.

біологія знає одне — життьові процеси не потребують романтичних мантій, правда, Волька?"

"Ми вже й так, як білі ворони, — відгукувалась Воля, не підводячи на подружок очей і домальовуючи до формул, які лежали перед нею на столі, крильцята, прикрашаючи їх навколо ромашками... — Ми — таке нехарактерне явище, що університет сміливо може вважати нас за юні нулі... Як на мене, то я б може й вийшла до отих гітарників, які топчуть під вікном дідові квіти... Але Аліна..."

"Так, Аліна заперечує, — підсумовувала Аліна, говорячи про себе в третій особі, — Аліна має сміливість вважати себе досить дорослою, щоб розважатися подібними речами!.."

"Так, Аліно, — Рада зробила паузу, бо за вікном з новим завзяттям співала гітара, — мені більше подобається рояль!.."

Радина мама (тата в неї не було) була вчителька музики і вчителювала з давніх давен, коли й сама ще вчилася в гімназії. Рада обрала біологію, можна сказати, з дитячих літ. Не кожну дитину, яка з захопленням обриває жукові крильцята, чи підбиває горобця з рогатки, можна зарахувати до категорії майбутніх біологів. Радочка ніколи не проходила байдуже повз усе, що повзало поруч, дзижчало, літало, крутилося по землі із задертими вгору лапками, що плигало їй на груди, намагаючись лизнути в носа, що безпомічно цвірінчало, випавши з гнізда. Гербарії поступалися місцем колекціям пташиних яєць, яйця — вітринам багатокольорових метеликів, метелики — збіркам жучиного царства.

Німецька окупація Києва жахливо вплинула на підлітка — Раду. Вони з мамою позбавлені були можливості вчасно виїхати, і Рада жорстоко картала себе за недостатню наполегливість. "Пішки треба було, мамо, — казала вона суворо, краючи цим мамине серце, — повзти треба було, а вийти!.." І тільки згодом, здогадавшися, що мама пов'язана з підпільниками, Рада перестала торкатися теми евакуації. Її душа поринула в мерзоту, жорстокість і звірячість, які принесли до міста окупанти, вона мусила закам'яніти, і вона закам'яніла, допомагаючи мамі продавати на базарі різні хатні речі, щоб не вмерти з голоду. Мама мусила стати за прибиральницю до управи, їй треба було, як підслухала Рада, викрадати бланки посвідчень для працівників підпілля.

З гордо піднесеною головою йшла Рада виконувати перше мамине прохання — віднести ноти, серед яких були й інші папери. Гордо повертала додому, почуваючи що ненавидить загарбників з кожним днем дужче й дужче. Виконавши доручення, таке небезпечне й лоскітливо хвилююче для юної душі, Рада з піднесеною головою маршерувала Києвом, голосно читаючи:

Кавказ подо мною. Один в вышине
Стою над снегами у края стремнины;
Орел, с отдаленной поднявшись вершины,
Парит неподвижно со мной наравне...

Тепер мама Радина знову викладала музику, носила партизанську медаль у святкові дні й мріяла написати спогади про київське підпілля. Довго вибирала час, вигадувала цілий вільний день, витягала зі старовинної шкатули з подвійним секретним дном цератовий зошит, ходила й ходила з кутка в куток, тяжко зітхала, сідала до столу й, не доторкнувшися до пера, довго сиділа нерухомо. Які ще болючі її рани! Товариші й подруги проходили перед очима, й кожне шматувало серце, так недавно це було, такі ще вони живі й кохані. Писати про підпілля — це ж оживляти друзів,

---

органічно зв'язаний з народом, з Україною, що дало йому змогу найширше використати народньо-поетичні засоби й образи.

Літературну працю розпочав Ю. Я. у 1922 році, коли в київській газеті "Пролетарська Правда" було надруковано його перший вірш "Море". Першою збіркою його оповідань була книга "Мамутові бивні", гостро засуджена радянською критикою. Після того вийшли його романи "Майстер корабля" і "Чотири шаблі" (також гостро засуджені за "буржуазний націоналізм"), збірки „Кров землі", „Короткі історії", "Земля батьків", „Київські оповідання", роман "Вершники", п'єси "Завойовники", „Дума про британку", "Син династії" та інше. Ю. Я. виступає в нашій літературі як романіст, новеліст, поет, драматург (крім п'єс написав ще й сценарії до фільмів "Вершники" та "М. В. Гоголь") і навіть як публіцист.

Як і всі письменники його покоління, Ю. Я. зазнає всіляких утисків, гострої партійної критики, яка часто не давала йому змоги цілими роками братися за перо. Найбільше йому перепало за романи "Майстер корабля" і "Вершники". Ці романи вважались зразком того, як на ідейні "манівці зводила мистців ваплітянська платформа буржуазного націоналізму". Змушений "переключитись", Ю. Яновський у 1940 році дає читачам свої „Короткі історії", заохочений до цього не тільки гострою критикою, а й орденом Трудового Червоного прапору (1939 р.).

Використавши відпруження політичного тиску в час останньої війни, Ю. Я. випускає роман „Жива вода", який цілковито засуджено партійною критикою, бо в ньому великий письменник знову „спотворив зображувану дійсність, припустився буржуазно-націоналістичних помилок". Проти цього роману знялася справжня буря. Це була не критика, а скажений вереск, який не втихав кілька років... Врешті письменник заявив: "Сувора і правильна критика дала свої плоди, і в новій праці я роблю відповідні висновки з неї..." Так появилася на світ нова збірка оповідань Ю. Я. „Київські оповідання", за яку він одержав Сталінську премію.

Юрія Яновського, як і багатьох інших визначних і талановитих письменників, б'ють, але не вбивають. Він є яскравим прикладом, як Росія намагається — "і просьбою і грозьбою", — запрягти нашу духову еліту до свого воза...

З нагоди 50-річчя Юрія Яновського, передруковуємо тут його оповідання "Весна" (із збірки "Київські оповідання", 1949). Віримо, що більшість наших читачів залюбки перечитає це оповідання. А якщо б наші прозаїки під враженням "Весни" Яновського зрозуміли, що і в тюрмі люди є людьми, і що велика література є не в формалістичних викрутасах і в "великих" ідеях, а в глибокому зображенні людської душі, і прислали нам кілька гарних, насичених радістю й вірою, оповідань, то ми були б справді вдячні Яновському і їм.

П. Вол.

боротися з ними поруч, і ще раз втрачати, переживаючи з ними їхні смертні муки. Ні, нехай іншим разом, коли зарубцюються рани. І вчителька музики кінчала тим, що, не записавши й слова, лягала на ліжко серед білого дня й зрештою солодко плакала, полегшуючи душу. За таких випадків Радка силоміць вдиралася до кімнати, бухалася поруч мами, й чимало часу вони вдвох схлипували й згадували страшні втрати підпілля. Цератяний зошит так і лишався доки що незайманий.

Другий зошит із цератяними палітурками (брат маминого) заповнювався на відміну від першого навдивовижу хутко. Це були виключно вірші. Рада переписувала їх старанно, і могла читати напам'ять коли завгодно й у необмеженій кількості. Студент-геолог, із котрим Рада збиралася влітку рушати на Карпати, — в складі відповідної експедиції, звичайно! — мав добру й чималу мороку з тими поезіями. Не встигав він вивчити одного поета, як Рада приголомшувала його новими ямбами й хореями, й бідний геолог проклинав долю, кляв друкарні, що переводять папір на такий незрозумілий спосіб розставляти рядки! Проте Рада була певна, що цей дворушник щиро кохає всіх поетів гуртом і кожного зокрема...

"Дівчинко, — казала глузливо Воля, — не примушуй його читати вірші! Він так страшно тоді клацає зубами, що мене охоплює жах... Нехай уже липне до тебе з людською мовою..."

"Аліна все чує, — одказувала Аліна, — що у тебе, Волько, за негарна манера вживати таких слів як "липне" у відношенні до чоловіків?.."

"Твоя філологія пахне касторкою!" — одрубувала Воля.

"Не пахне треба казати, а тхне..."

Аліна, третя подружка, мала твердий характер і завжди приборкувала обох своїх подруг. Зовнішньо вона нагадувала — за заявою біолога Ради — несміливу лань із величезними сумними очима. Математик Воля заперечувала цей образ і вигадувала всеохоплюючу формулу, здатну повністю характеризувати подругу. Тільки дід - професор, бувши присутній під час розмови, нічого не вигадував і щиро зітхав. За його молодих днів таку Аліну неодмінно порівняли б із Суламіф'ю з Пісні пісень...

В гуртожитку (у дівчини не було рідних) Аліну вважалося за приємну дівчину, дещо своєрідну в питаннях чистоти мови, якою говорилося чи писалося в її присутності. Нічого не поробиш, — зітхав дехто, — філолог! Може хто зі студентів і хотів би викласти свої погляди з приводу її бронзового волосся, агатових очей, загадкової посмішки, та заздалегідь вдавався в паніку й німів, знаючи, яка сувора Аліна до порушників законів мови. "Що це має означати, — питала дівчина сміливця, — прибитий солоною хвилею до берега ваших вод? Морський фольклор, да?.."

Аліна була з робітничої родини, батько брав участь ще у Жовтневій революції, мами вона не пам'ятала, старший брат служив у війську на китайському кордоні. Так трапилось, що саме напередодні Вітчизняної війни Аліна поїхала з батьком на екскурсію до Ленінграда, й там їх застукала війна. Батько-пенсіонер одразу ж пішов на питерський завод, де працював ще за днів молодості, і до Києва вони повернутися не встигли. Час блокади Аліна прожила в місті Леніна. Поховала батька, й трохи не загинула сама, але змагалася за перемогу, скільки могла, і з гордістю почувала себе ленінградкою. Поступила теж на завод, не мавши ще й п'ятнадцяти років, і самовіддано працювала до кінця війни. Потім повернулася на Україну.

Сьогодні над Києвом стояла всепереможна й радісна весна, величезні глейкі бруньки на каштанах перетворилися вже на ніжні семилистники й повипускали свічечки майбутніх квітів, з-за Дніпра через Печерськ долітали до самого університету запахи ожилої землі, у Ботанічному саду верещали на всі заставки солов'ї, гріючись своїм співом у свіжі вечори, а під вікнами Волиної квартири, що містилася, як відомо, у флігельку на першому поверсі, посходило безліч усякого добра: лопуцьків, м'яти, півників, тюльпанів, і повісив свої грона бузок.

Дівчата сиділи в кімнаті з відчиненим вікном і нудьгували. Крізь вікно лилося на них синюще київське небо, а їм здавалося, що надворі цілковита осінь. От, пишуть і доповідають про студентське життя, — яке воно насичене працею й рухом. Змальовують, як студентське плем'я — молоде, задьористе, гаряче, — штурмує фортеці знань. А коли настає перерва? Чому цей період випадає з уваги? Учасники Вітчизняної війни, які пропустили кілька років, — їм ніколи вгору глянути, у них немає ні дня, ні ночі, треба надолужувати час. Ну, а їм, бідним дівчатам, що накажете робити?

От завтра відпливає щорічна традиційна екскурсія Дніпром до Канева, на могилу Тараса Шевченка, і їх забуто. Запрошень не одержали, квитків теж. Як не сумувати? І не підуть же вони з'ясовувати, чому їх обійдено. В чомусь іншому, будь ласка, а в цьому вони горді. Не хочете нашої присутності, — і не треба. Без Костя Хмеля справа не обійшлася. Ну, за що він їх так ненавидить?

— Коли я чую його неможливий жаргон, — сердито сказала Аліна, — я готова тікати безвісти! Просто ведмідь якийсь...

— Але на тебе він поглядає цілковитим ягнятком, — невинним голоском поправила Воля, — і, слово честі, я бачила, як він виписував до книжечки різні благородні слова, щоб тобі сподобатись!..

— Благородні слова, — гірко озвалася Рада, — ви знаєте, де він воював цілу війну? У морській піхоті, щоб ви знали!..

— Причому тут морська піхота? — нахмурилася Аліна. — У нас у Ленінграді "морська піхота" було найдорожче слово!

— Коли я клеїла стінну газету, він мені гукнув знаєте що? "Проверніть операцію на двадцять — ноль-ноль". Ви гадаєте — тільки це? "За невиконання буду драїти на бюро вашу неоперативність..." Як вам подобається?

— Ти, Радко, не лізь до філології, — примирливо сказала Воля, — а як же він повинен був висловитись? Твій геолог, думаєш, інакше лається, коли має нещастя вчити довжелезного вірша, який ти для нього переписала?

— А політехнік? Щось він надто часто прино-

сить твоєму дідові різні речі, які той забуває на лекціях в інституті, парасолі, калоші, цілий універмаг!

— Годі, дівчата, — зупинила Волю і Раду Аліна, — нехай собі називають нас старими дівками, ми не потребуємо їхнього товариства! Обійдемось дуже легко...

— А мені шкода, дівчата, — я б з охотою поїхала. Це незабутня подорож! І хоч би знати, хто це нам підіклав таку свиню. Невже ми повинні через твого Костя Хмеля сидіти на березі, а всі попливуть до Канева?

— Коли ти ще раз тулитимеш до мене твого Костя, я не відповідаю за себе! — оголосила з притиском Аліна.

— Дівчата, — благально сказала Рада, — я не можу вже чути про того Костя Хмеля...

— Правильно, — погодилась Воля, — я певна, що Аліна перша вимовить це ім'я і тоді вона заплатить штраф!..

Аліна пішла в атаку й неодмінно хотіла покарати Волю власною рукою, але Воля була дуже поворотна й жертвою виявилася Рада, яка не встигла своїми короткозорими очима помітити, звідки насувається небезпека. Вона в свою чергу погналась за Волею й налетіла на шафу. Шарварок знявся повний, і він лише набув організованих форм, коли Воля витягла з шафи оберемок старої родинної одежі й пожбурила на ліжко.

— Я пропоную професорське весілля!

Це була любима їхня гра ще з дитячих літ, коли за головного режисера порядкувала Волина мама. Тоді Аліна незмінно набувала зовнішності молодого, Воля — молодої, а Рада — батька професора, оркестра, візника, міліціонера й молодшої сестри, — залежно від обставин. Гра мала безліч варіянтів, до неї ставали інші персонажі, квартира перетворювалась на божевільню, батько-астроном тікав з дому, а діда-математика замикали до кухні, звідки він мав тягати самовара на весільний стіл і вдавати з себе трактирного полового на гастролях у статечному домі.

І от Аліна ще раз "молодий", а Воля — наречена в фаті з риболовної сітки. В процесі одягання й перетворення молода щипала молодого, а молодий верещав і замірявся на всіх парасолею, "професор" — Рада споруджувала трибуну за допомогою табуретки, скриньки, килима й горлала, щоб їй не заважали. Вереск, регіт, галас і гуркіт по вінця виповнили кімнату...

Несподівано, у найневідповіднішу мить, перед вікном раптом виник молодий хлопець і стояв хвилину, намагаючись привернути на себе увагу весільчан. Новий вереск, дівчата, побачивши хлопця, попадали просто на підлогу, реквізит розсипався, запанувала тиша.

— Дівчатка, — мовив спокійно Кость Хміль, — я вам приніс запрошення на пароплав. З'являтися об одинадцятій — ноль-ноль. Провіянт забезпечено, але різні там йолки-булки можете захопити. Добро? Яку це ви п'єсу репетируєте?..

Коли пароплав відходив від пристані, Аліна сиділа в жіночій каюті й нізащо не наважувалась вийти на палубу. Вона червоніла, коли згадувала, як Кость дивився на їхній маскарад. Рада начепила темні окуляри й заповзялася нікого не пізнавати. Одна Воля без ніяковості поздоровкалася з Костем і навіть лукаво йому підморгнула:

— Товаришу капітане, ви, здається, за весіллям не виспалися?

Це стало неначе традицією, — екскурсантів завжди проводжав із Києва дощ. Небо затяглося сірою мішковиною, крізь яку бризнули перші краплі. Та весна брала своє, і навіть дощ прикрашав її: силуети київських гір то випливали, то ховалися за сіткою весняного дощу, й раптом сонце вдарило поверх хмари в гребінь гори, де миттю засяяла мокра трава, заблищали вікна будов, посміхнулося голубе вимите небо.

Пішла широка водяна рівнина, гайки по берегах, затоплені повінню дерева, човни рибалок, дубки з дровами й торішнім сіном, які вигрібалися проти течії. Пароплав, повний студентів, потроху входив до ритму кочового життя. Організувалося два хори — чоловічий і окремо жіночий, що співали біля різних бортів пароплава, доки за вимогою слухачів вони не об'єдналися в єдиний ансамбль; Рада, пізнана й в окулярах, дістала від Костя розпорядження "провернути" випуск стінгазети: Воля розтанула в хореографічному гуртку, який готувався до виступу на вечорі самодіяльності — за дивним збігом обставин танцями керував уже згадуваний студент-політехнік, незрозуміло як потрапивши до чужого колективу; Аліна сиділа на кормі й одверто сумувала, роблячи вигляд, що читає гумористичний журнал.

— Прошу дозволу порушити чари самотності, — мовив хтось поруч, і Аліна побачила Костя Хмеля, який сів коло неї з деркачкою в руці, виданою йому, як учасникові шумового оркестру.

— Сідайте, товаришу Хміль, — сказала Аліна, хоч і як їй хотілося назвати хлопця по імені.

— Сів. Ви бачили коли-небудь таку красу?

— Я думала, що вас цікавить тільки морська краса, ви ж не річковий піхотинець?..

Краса була справді виключна. Повновидий Дніпро ще ніс у собі весняні води, широку долину заповнювала безкрая вода. Вздовж лівого берега розбрелися по пояс у воді затоплені дерева, — Дніпро затопив усі протоки й старі русла, вздовж яких вони росли. Синіли далекі, схожі на морську далечінь, ліси. Пароплав ішов простим курсом, на весняній воді скрізь був фарватер...

— Увага! — гукнув Кость стерновому. — Обійди лівіше! Хіба не бачиш, як підозріло нуртує!..

Стерновий навіть не оглянувся на Костів голос. Що вони розуміють, оті студенти? По такій воді нічого не страшно. Там, де влітку пильнуєш мілин, ідеш, як циркач по дротові, — по весняній воді — йди й пісні співай! І стерновий встиг замугикати якоїсь пісні. Та пароплав раптом черкнув об вісь кілем, прикро втратив хід і широким рухом повернувся носом проти течії...

Вибіг з рубки капітан, це був рідкий випадок на Дніпрі, що його довго будуть згадувати, як щось неймовірне. Сісти не знати на що й не могти знятися своїми силами, і коли? Тоді, як у Дніпрі води догибелі? На що ж напоролися? Неначе пісок, а неначе й якісь затоплені й повалені дерева. Що його робити? Машина не бере, треба викликати буксира. Передбачувані кілька годин затримки, доки підійде буксир, дещо розхолодили екскур-

сантів, але незабаром — хто почав лагодити риболовецьку снасть, хто — уп'явся в книжку, хто — ліг покотом на палубі виспатися після недоспаної ночі.

Кость іще раз з'явився поблизу Аліни, яка лишалася на кормі. Не кажучи й слова, він кинув весла в човна, прив'язаного за кормою, перейшов туди сам і почав одв'язувати чалку.

— Щасливої плавби, — сказала Аліна, не дивлячись на Костя.

— Отам неподалік морячки вірають посуду з Дніпра, — відповів Кость, — поїду погляну тимчасом...

— Я можу сісти на стерно, — несподівано для самої себе запропонувала дівчина.

І от вони пливли по голубій величі Дніпра, Кость звично веслував, його обличчя, обернене до Аліни, було спокійне й радісне. Він мовчав, часом оглядався через плече й кивав дівчині на знак правильного курсу. Могутня ріка пливла їм назустріч. Часу було багато для того, щоб з'ясувати все нез'ясоване, уточнити неуточнене, вимовити недомовлене. Проте нічого цього не трапилося. Аліна мружила на сонці агатові очі й безстрашно стрічалася ними з Костевими. Це траплялося частіш і частіш, їм видалося, що вони пливуть лише кілька хвилин, коли попереду чітко звелося над водою судно з прибудовами, оточене понтонами.

— Знайомі місця, — сумно й значущо сказав Кость.

Вони пристали до понтона, знайшли затишок, де не вирувала вода. Кость пришвартував човна, вискочив нагору і, вправно балансуючи, побіг уздовж циліндричної поверхні понтона, перескочив на подальший і досяг містинки, що нависала над водою з борту судна. З містинки йшли в Дніпро сходи з бильцями. Ніде не було ні душі, все наче вимерло, тільки дзюркотіла повз борт вода, і вся споруда злегка коливалася.

— Полундра! — загукав Кость. — Господарі вдома?

Із трюма на палубу виглянула голова з довгими вусами, страшними бровами, солідним носом і ротом, що жував.

— Якого чорта горлати? — запитала, жуючи, голова.

Кость розпочав бесіду, внаслідок якої голова піднеслася вище, з'явилися широченні боцманські плечі, і сам боцман — босий та непідперезаний — вийшов на палубу. Вони розмовляли голосно і в той же час дуже помалу, Аліна чула все від слова до слова. З'явився водолаз у комбінезоні й теж босий. Прийшов з носу механік у замащеній гімнастьорці. Решта команди, коли вона існувала, перебувала під палубою, лінуючись рухнутися, і слухала здаля. Була обідня пора, люди щойно пообідали.

— Значить, студенти ото пливли на Канів та й стали на якір, — резюмував боцман, — приміром скажемо, доведеться вам ночувати на воді. Дивуюсь тільки, де ви в таку високу воду знайшли мілину?

Кость спитав, що це вони підіймають з Дніпра. Боцман поглянув на водолаза й механіка, лукаво їм підморгнув, і відповів Костеві бравим покахикуванням, яке мало показати, що на його судні всі вміють тримати язики за зубами. Кость нахилився до боцманового вуха і голосно вимовив назву затопленого корабля. Це скидалося на ворожбитство, бо ж посуда ще була під водою, — а може це начальство приїхало ревізувати? Про всяк випадок боцман випростався й лунко відкашлявся в жменю.

— Був такий момент, друзі мої, — просто й печально сказав Кость, — ви спитаєте, звідки я це знаю... Як же мені не знати, коли довелось своїми руками затопити, щоб не дістався ворогові наш красунь пароплав...

Костеві доповіли, що під корпусом затонулого судна вже продуто відповідні колодязі для просування сталевих рушників, налагоджені до затоплення циліндричні понтони, — вони ляжуть на дно по обидва боки судна, до них причеплять кінці рушників і напомпують повітря в понтони, щоб підіймання було повільне й рівномірне.

Кость вислухав і запитав водолаза, чи не пробував той пролазити досередини судна. Водолаз поскаржився, що там усе замулене й заіржавлене, сам нечистий дверей не відірве.

— На твоє щастя, друже, — сказав Кость, — там чималенька міна припасовна. Було наказано затопити, але з перспективою підняти після війни. Щоб не витягли чужі руки, ми влаштували сюрприз...

Водолаз помалу бліднув і вкривався рясним потом. Машинально засунув руку під робу й витяг звідти срібного годинника:

— На, друже. Мене попереджали про міну, а я не вірив. Носи, браток, за рятунок душі!

Кость потримав годинника й повернув водолазові. Після цього боцман притяг водолазний костюм, з'явилися помічники. Кость нап'яв на себе водолазне спорядження, посміхнувся до Аліни, натяг шлем на голову, чоботи з свинцевою вагою, і спустився слідом за професіоналом-водолазом по сходах у воду. Аліна почувала себе безпомічною тріскою, яку несе сильна течія. Коли Костева голова поринула в воду, вона відчула, що її серце має нахил вискочити з грудей. Боцман, тримаючи біля вуха телефонну трубку, погукував на помічників і щомиті питав у трубку:

— Ну, як, хлопці? Дихання нормальне? Крокодилів поблизу не помічається?

Хвилини йшли помалу, Аліна не відривала очей од сходів, які йшли під воду. Скільки ото можна чекати, вони захлинуться на дні! Їй спало на думку, що вона мала сказати щось напутнє, і нащо він взагалі поліз, невже не розуміє, що вона хвилюється? Тисячі вболівань та самодокорів дошкуляли, мов зубний біль. А раптом перекрутиться повітряний шланг, їх не встигнуть витягнути? Аліна вилізла з човна, стала на понтон, що погойдувався на легкій дніпровій хвилі. Вона не вміла плавати, боялась води, але тепер хоробро стояла на нерівній і хисткій поверхні, відблиски сонця з води сліпили її, ще хвилина, ще одна, у неї крутилась голова.

Кругла річ виринула з води, водолаз підіймався по сходах, йому швидко відчепили й зняли з голови шлем, Аліна побачила зблідле обличчя Костя. Другий водолаз теж виліз на поверхню. Аліна відчула, як рука, що стискала її серце, по-

малу розтулила пальці. Вона через силу втрималась, щоб не крикнути.

Водолаз сказав, що Кость знайшов дріт до міни й перерізав його, а коли судно вийде з води й буде на плаву, не тяжко витягти й саму міну. Костя почали обіймати й підкидати вгору, ризикуючи упустити в воду, після чого боцман рішучим голосом наказав "вірать якоря", відшвартовуватись од понтонів та всього допоміжного господарства, бо буксир водолазної бази повинен допомогти студенству. Кость не згадував про допомогу, але й вони не натякали, щоб Кость ліз під воду! Які можуть бути розмови, братки, коли маємо таке студентство?!

— Повний помалу! — гукнув боцман до машинного відділу.

Аліна сиділа з Костем на носі буксира, їй хотілося покласти руку сусідові на плече, але пощастило опанувати себе. Буксир бадьоро погукував, підходячи до пароплава, хвацько повернув і, давши задній хід, наблизився кормою до корми. З буксира кинули тонкий хід, за ним на пароплав було перетягнено солідний сталевий трос, його приладнали до кормових кнехтів, плиці буксира збаламутили воду поміж собою й пароплавом, студенти, висипавши на палубу, заспівали "Дубинушку", трос натягся й бринів, мов струна. І ось пароплав знову здатний рухатися. Буксир підібрав свій трос, дав вітальний гудок і рушив назад, супроводжуваний подячними вигуками й піснями пасажирів пароплава. Знову поплигав човен, пришвартований до корми.

Дніпро був неймовірний від бездонного неба, що впало в його глибінь, далекі береги — то зелені, то білі, як молоко, від розквітлих садів, — з рухом пароплава поволі змінювали свої обриси. Аліна, Рада й Воля вперше після Києва зосталися на самоті для обміну думками.

— Мені здається, нікому не нудно, — мовила Воля й подумала про те, в якій красивій формулі малюється їй студент-політехнік, і який гарний танок покаже вона в парі з ним на вечорі самодіяльності.

— Атож, — озвалася Рада, тримаючи в руці темні окуляри, — коли очі не стомлені, нащо затуляти їх оцими дурними скельцями?

Вона промовчала про те, що її геолог приніс власного вірша до стінгазети, який вона змушена була забракувати, бо він не мав відношення до теми екскурсії. "Але ж, які милі рядки там були, треба обов'язково переписати для себе", — вирішила Рада, не здогадуючись про те, що вірша повністю покрадено у Фета.

— Він успішно виправляє мову, — озвалася Аліна, й подруги похололи од ніжності в її голосі...

Можливо, зайві будуть подальші деталі плавби, бо троє дівчат, правду мовити, не бачили й не помічали багато чого. Тільки потім коли-небудь, на схилі літ, відшукають вони в своїй пам'яті те, що здавалося їм призабутим або непоміченим, що проходило осторонь на тлі урочистого співу душі: сонце, яке сідало за високий правий берег, рожеві напівпрозорі оболоки, що обняли півнеба, розлили в повітрі неземне сяйво; пахощі роси, яка впала в теплу землю, дихання розквітлих садів, що пливло по воді; ніч на Чернечій горі біля могили поета, яскраві зорі — миготливі, задумливі, що падали вогненними каскадами в Дніпро; ранок, який загорівся над далекими задніпровськими лісами, урочистий, обіймаючий світ, новий день; і найголовніше — відчуття радісної весни, молодості, колективу, праці майбутніх літ на служінні коханій вітчизні...

На пристані в Києві пароплав зустрів Волин дід – професор у чесучевому ясному піджачку й білому капелюсі. Він чекав коло візника з трьома букетиками в руці — для кожної з подруг. Але Воля, Рада й Аліна, прийнявши квіти, одмовилися користатися з такого допотопного способу пересування, як візник. Вони пішли пішки, а професор урочисто їхав попереду на прольотці. Старий посміхався собі в білі вуса, він дещо помітив у пароплавній метушні, коли його Волічка надто детально прощалася з політехніком.

Подруги йшли помалу, немовби шкодуючи розлучатися так швидко, бо їхня дитяча гра в старих дів, вони розуміли, пірнула й зникла вже в глибині Дніпра, попереду сердечні тривоги й захоплення душ, позаду — дитинство й спогади.

— Звичайно, — в роздумі зауважила Аліна, — не можна сказати так, як він висловлюється: "йолки-булки, кицька-треф", та хіба філологія не повинна цікавитися всіма мовними формами викладу думок?

О, філологія!..

Ф. Матвієнко

**
*

Десь на небі загорілись коси,
Простягли від себе довгу тінь
На левади, трави і покоси,
На сліпучо-світлу голубінь.

І в ту мить здалось — холодні крила
Сполохнули пісню цвіркунів,
А вона на сонце відступила
І далекий обрій задзвенів.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЧИТАЙТЕ

ПОШИРЮЙТЕ —

найновіший на терені США й Канади **часопис**

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ

Виходить тим часом — раз на тиждень.

Це єдиний часопис, що видає нова українська імігрaція для всіх українців. Часопис розходиться в усіх країнах світу.

"УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ" — єдиний часопис, що тримає читача в живому контакті з українським народом в Україні, що з прометеївською мужністю терпить большевицькі тортури, але не вмирає, а бореться за волю і вірить у свою перемогу!

Передплата в США і Канаді: на рік — $5, на пів року — $2,70.

Передплату надсилати на адресу:

PROMETHEUS — Printing & Publishing Ass'n.
13824 Jos. Campau, Detroit 12, Mich., U. S. A.

З інших країн передплату надсилати на цю саму адресу поштовим переказом або банковим чеком, у сумі рівнозначній до вартости американського доляра.

І. ЛОБОДА

ОТАМАН ЧЕРЕВИК

Отаман поволі набивав свою люльку міцним бакуном, як у кущах щось легенько зашаруділо і перед ним, немов з-під землі, виросла мокра від роси невеличка постать розвідчика.

Сходило сонце. Дубовий молодняк затремтів блискучими цятками — прокинувся.

Перший промінь пронизав гущавину, недбало сковзнув по сірій, смушевій шапці отамановій, зачепився за срібний держак шаблі, а за хвилину вже танцював, відбиваючися від гладесенької, дещо вгнутої, поверхні. Отаман запалив люльку.

Тепер сліпучо-білий "зайчик" скочив на обсмалене степовими вітрами спокійне обличчя, лизнув орлиний ніс, підскочив вище й на мить спочив на покритому глибокими борознами, хоч і молодому ще чолі.

Отаман прижмурив око, провів долонею усторч по обличчю, неначе пробував скинути сонячне павутиння, а потім глянув, як у вікно, у прогалину поміж двома кремезними дубчаками.

Перед ним лежав у тумані шматок замріяного степу, а по йому, як на шаховому полі, зовсім виразно пересовувалися гостроверхі будьоновки...

— Чи багато їх, Зіньку? — Хлопчина збив шапку набакир, тріпнув конопляними кучерями: — Ціла сотня, батьку! Учора в Дубовому хуторі ночували... Добрячі коні у них...

Отаман сховав посмішку під чорним вусом.

— Що-ж... Катай до Будка, скажи хай заходе їм у спину з Чортового яру, щоб ні один, чого доброго, не випрснув...

Хлопчина кивнув головою й переступив з ноги на ногу. Отаман провів кострубатою рукою по непокірній, дитячій чуприні, усміхнувся.

— Коня тобі, Зіньку, з-під самого комісара... Скажи Будкові, що я велів. Хлопчина миттю зник вужем у кущах, а отаман затягнувшись їдким тютюновим димом, глянув ліворуч.

Біля "максима", підбгавши під себе ноги, сидів кривоногий татарин Чако. Він то згинався, то розгинався, немов складаний ножик, спокійно віддаючи ранковий борг Аллахові.

А ворожа кіннота зближалася. Тимчасом ескадрон вискочив на дорогу, скупчився. По короткій нараді три вершники вихопилися з гурту, а за хвилину їх ситі коні танцювали дорогою назустріч лісові.

Отаман задумано пихкав люлькою, слідкуючи за вершниками. Дорога, по якій гарцювали ворожі розвідчики, звивалася велетенським плазуном, то зближаючися до лісу, то знову віддаляючися. У цьому місці, де засіли повстанці отамана Черевика, вона повертала на північ, зачепивши великим луком зелений півострів, зникаючи десь ліворуч, чи не в глибокім яру.

Вже до місця засідки залишилося не більше п'ятидесяти метрів, як розвідка почала стримувати розгарячених коней. Два вершники зупинились. Третій продовжував свій шлях далі, обережно міряючи дубовий молодняк. А лісок причаївся і спокійно вичікував, граючи срібно-зеленими вогниками. Ворожий розвідчик об'їхав великий лук, а за кілька хвилин уже мчав назад. Ось він рвучко стримав коня, вихопив шаблю з піхов... Будьоновці рушили дорогою. Отаман старанно вибив рештки попелу із люльки об пеньок й дбайливо засунув її до кишені, потім витягнув із кобури тяжкого кольта й глянув на кулеметника. Чако показав два рядки білих зубів, блиснувши щілинами косих очей: — Хирмизи урус, отамана! Кисим башка! — Аж цмокнув язиком від захоплення, прикипів до ручок кулемета.

Будьоновський ескадрон безпечно зближався до засідки, ще трохи і він мабуть би й поминув її, як ранкову тишу розбудили три постріли. Неначе у відповідь їм, заговорили дружнім вогнем гвинтівки повстанців. Сполохані коні ставали дибки й кидали об землю вершниками...

І покотився степом розпучливий крик смерти...

Та-та-та... Загарчав кулемет, перетинаючи гострими зубами шлях відступу.

Жах огорнув вершників. Лише невеличку горстку винесли вітроногі коні із смертельної петлі й вона кинулася вперед, битим шляхом.

Здавалося, що вже ніщо не могло б її зупинити, але... назустріч їй, із Чортового яру, вже висипала кіннота повстанців...

...Шумів дубовий молодняк і гомоніли повстанці. Над степом поволі спадала курява, а біля лісу, оточена вершниками убога група полонених складала зброю...

Будко, права рука отаманова, притримуючи рукою тяжку козацьку шаблю, поспішав назустріч Черевикові, який поволі наближався до полонених.

— Чиста робота?! Що?.. — не витримав він, кидаючи на отамана допитливий погляд ще здалеку. — Ну й рибка нам попалася, бий її, сило Божа! Ти тільки подивися! — закінчив він своє оповідання, розмазуючи рукавом по обличчі степову куряву, яка вкрила його грубою верствою з ніг до голови.

Отаман недбало глянув на полоненого й повернувся туди, звідки доносився веселий та голосний сміх повстанців.

Біля горстки полонених на темно-гнідому коні комісаревім крутився в'юном розвідчик Зінько. Дитяча постать була занадто малою в порівнянні до величезного коня і мабуть тому викликала нестриманий сміх повстанців. Черевик глянув на щасливого підлітка й тепло, по-батьківському, посміхнувся.

І вже потім рушив, у супроводі Будка, до комісара, що стояв осторонь під охороною двох присадкуватих повстанців.

Гамір ущух. Отаман зміряв очами невисоку постать комісара з ніг до голови, нахмурився:

— Захотілося погуляти по наших степах?!

Комісар подивився й собі, зневажливо плюнув під ноги, мовляв, що ти там побачив цікавого?

— Ах, ти ж шкуро! — заскреготів зубами Будко. І в його руці блиснула шабля. Сильна рука

відштовхнула його назад. Отаман заступив дорогу кривій шаблі. — Не руш!.. — А до комісара, що стояв тепер з перекошеним від страху обличчям: — Судитимемо тебе, комісаре. Багато невинної крови на твоїх брудних руках, дуже багато.

— Та що з ним антимонію розводити! — знову не витримав Будко. — Повісити його, гада, на найближчому дереві!..

— Повісити! Повісити! — загомоніли повстанці. Отаман мовчки підніс руку догори. Запанувала тиша.

— Чуєш? — звернувся він до комісара. — Степ говорить! Чого ж мовчиш? Чи може страх відібрав мову?

Комісар криво посміхнувся:

— Не тобі судити мене, бандите! За нами ціла армія йде на Перекоп і не сьогодні-завтра ви всі повиснете на телеграфних стовпах...

Поміж повстанцями прокотився регіт:

— Чи хоробрий ти, комісаре, то ми ще те побачимо. Тільки ж твоя гра у хоробрість до нічого тепер не годиться. Ми вже не одного, отакого героя, як ти, відправили на той світ. А шкода. Шкода, що от умреш, не знаючи защо. Згинеш ні за цапову душу, як сліпе цуценя... А жити, особливо тепер, таки хочеться? Кажеш, ми — бандити? А кого ж ми вбиваємо? Де ми вбиваємо? Може у Москві, Петрограді?.. Ми нищимо вас на нашій землі. Розумієш?! Ось чого не сказали тобі там, у Москві, твої Леніни.

— Бачиш, ось ці руки, спрацьовані, мозолисті руки, що так довго тримали чепіги, схопились за шаблю! І триматимуть її в обороні своєї землі поки й їх. Глянь, скільки полягло вас, зайд, на оцих степах! А скільки ще поляже.

Комісар глянув на отамана, подивився на суворі, кам'яні обличчя повстанців і раптом упав на коліна: — Помилуйте... Що ж це ви й справді...

— Не вір гадючій породі, отамане! — виступив з гурту наперед бородатий, найстарший в загоні, повстанець. — Учора в Дубовому хуторі збезчестив Деркачеву Олену, убив батька й матір... А тепер, погань... На дерево його! — заревіли повстанці. Десятки мозолистих рук схопили комісара, легко кинули ним догори і, підкидаючи то праворуч, то ліворуч, покотили ним у сторону лісу.

Отаман запалив люльку.

Над степом кучерявилися білясті хмарки.

Павло СТЕП

ВЕСНИ ДІЖДУСЯ...

Весни діждуся і майну
в стодзвонний ліс чи то у степ,
під сонцем заткану блакить,
посію десь там на лану
чар-зілля дивне — хай росте,
втішає всіх і веселить.

Нехай вночі ідуть дощі,
удень хай сонце пригріва
мою ту нивку непросту,
нехай трояндові кущі
і мрійноока сон-трава
навколо буйно поростуть.

А посеред хай проросте
і дасть пахучий ніжний цвіт
любов братерська всіх до всіх,
життя повернеться просте,
про Рай воскресне світлий міт
і задзвенять пісні і сміх.

Ненавить, заздрість і злоба
нехай пощезнуть, пропадуть,
а з ними все лихе — одразу!
підступна зникне боротьба,
і Бог поможе всім забуть
взаємні кривди і образи.

Юрій БУРЯКІВЕЦЬ

ПІСЛЯ ОСТАННЬОЇ ВЕЧЕРІ

Край столу янгол нишком розридавсь
В порожній залі, де темніли стіни.
До скатертини в розпачі припав,
Упали крила, як погаслі тіні.
Дивився туди, де світлий ореол
Кружляв над страдницьким чолом Христовим.
Небесний промінь розкривав престол
Йому в видінні Божої любови.
А зараз янгол в думах самоти
Не міг знайти від болю гострі леза,
Щоб вгамувати розпач у житті,
Останками від скудної трапези.
Кругом німіла в далях чужина,
В снігах підводились похмурі гори.
Він був, як ніч зневіри і без сна,
Проведена апостолами в морі.
Звисала далеч обручем гнучким,
Колони стелі доторкались чудом.
Чорніла тінь в заклятім місці тім,
Де розділяв з Христом вечерю Юда.
Іде повільно янгол до вікна,
Крізь невисоку вибілену балку
Вдивляється, де в мряці далина
Сховала мужні постаті рибалок.
Та не тому в скорботі, що не встиг
На їхній бути втаєній вечері,
І, линучи зорею із доріг
Небесних, відчинить пророкам двері...
Сумує, бо спізнився прилетіть
Нейпершим, чашу в небеса Христову
Забрати у прекрасний, Божий світ,
Де стільки сонця, ласки і любови.
Хотів він людям радости й тепла
У ній підносити в годину скорбі,
Щоб з ними втіха і любов зжилась,
Мов з старцем у блуканні кий і торба.
Заплакав, бо злукавив Сатана:
Украв її, щоби у ній отруту
Підносить людям змученим щодня,
І душу у гріхи важкі закути.
Тому вже янгол більше не летить
У небо і його ридання в горах
Доноситься у пору, як на світ
Зоря народжується у просторах.

ІНЖ. К. ТУРКАЛО

СОРОК П'ЯТЬ

Спогади з судового процесу СВУ 9. 3. — 20. 4. 1930 року.

Віктор Григорович Дубровський був незмірно відданий українській ідеї, це був до кінця український патріот, що не визнавав жодних компромісів щодо Росії. Його хата, тобто помешкання, також мала суто національний вигляд. Відомо бо, що в давню давнину, навіть ще перед Японською війною, в часи найстрашнішого гніту Росії і її походу супроти будьяких проявів українського життя, траплялися випадки, як часто-густо окремі, здебільшого незнані, безіменні українські патріоти намагалися, де тільки їм вдавалося і чим тільки можна було просували українське слово на поверхню общеруського тоді життя. Тим то й тоді бувало траплялося, приміром, що сірники виходили з українськими наличками, цигарковий папір — з українськими обкладинками, цукерки — з українськими обгортками, українські листівочки різних земств, різні книжечки тощо. Усе це, розуміється, мало хуторянський характер, віддавало "малоросійшиною", але на той час то був нормальний витвір часу з його соціяльно-політичними умовами, і проте, як на той час, було своє і тим самим дороге. Віктор Григорович Дубровський збирав усе, що мало український національний характер, тим то в нього можна було побачити цілі колекції отаких аритетів, не кажучи вже про те, що в нього були й поважніші речі, що їх він збирав, у надії передати колись усе це до українського національного музею. Віктор Григорович Дубровський мав іще одну властивість. Він знав багато людей і мав здібність збирати в своїй пам'яті багато біографічних відомостей з життя людей. Як зазначалося, пам'ять у нього була багатюща, тим то він не записував того, а тримав тільки в пам'яті. Найдрібніші відомості він мав з біографій багатьох тогочасних діячів, і чужих і своїх. В українських колах за це називали його українським Бурцевим.

Дубровський Віктор Григорович був дуже симпатична людина. Не зважаючи на 53 роки, що йому було вже тоді, він був дуже гарний; можна сказати, красунь. Середній на зріст, ставний, борода "клинком", невеличкі вуса, ясні, розумні очі, і окуляри, що їх постійно він носив, загалом надавали йому клясичної краси. А сивина, що вже добре пробивалася була в його волоссі, бороді та вусах тільки збільшувала його красу, красу античну. І загалом він був доброї, лагідної вдачі.

На передсудовому слідстві і на самому процесі Дубровський В. Г. поводився як справжній громадянин і непохитний український патріот. Він також один із небагатьох, нікого не вплутуючи в справу, писав і говорив тільки те, що стосувалося його самого, рішуче відкидаючи те, що йому нав'язували й накидали агенти Г. П. У. щодо інших осіб.

Засуджено Дубровського на 3 роки суворої ізоляції. Відбув він їх в Ярославльській в'язниці, після чого дано йому місце для проживання м. Алма-Ата (кол. Верний) в Казакстані. Відомо було, що там він прожив до 1936 року, коли його вже зовсім старенького, знеможеного й виснаженого дідуся агенти модернізованого вже тоді ГПУв НКВД вивезли на північ, але куди — невідомо. Правдоподібно, що довго він уже не міг жити. Отак закінчилося життя цієї доброї, чесної, відданої українській справі людини, що й у приватному житті не мала належного спокою. Родинне життя його склалося не зовсім щасливо. Дружина його вже довгий час була психічно хвора, діставши цю хворобу в спадщину в своїй родовій лінії. Що сталося згодом з його дружиною й двома дітьми — сином і донькою, — невідомо.

26. **Туркало Кость Тимофійович,** 38 років, син священика, інженер, технолог-хемік, колишній член Центральної Ради, науковий співробітник ВУАН — редактор ІУНМ, асистент при катедрі хемії Медичного Інституту, професор хемії Київського Робітничого Університету.

Вихованець (абсольвент) Кам'янець-Подільської Духовної Семінарії, що своїми українськими традиціями була не абиякою школою плекання українських ідей, бо дала вона українській культурі Анатоля Свидницького, Степана Руданського, Костя Широцького, Г. Голоскевича, нарешті Всеволода Голубовича, і Вільнолюбного Київського Політехнічного Інституту, тієї, за словами Петербурзького міністра торгівлі й промисловости, "Шулявської Республіки", інж. Кость Туркало вже за молодих років усвідомив собі своє місце українця в наокільному суспільстві. Ще бувши хлопцем-підлітком він самостійно виконав був батькове завдання і допоміг Всеволодові Олександровичу Козловському, що пізніше був за секретаря Союзу Визволення України, втекти за кордон після першого царського розгрому редакції газети "Рада" в Києві 1906 року.

Інж. Туркало К. відчував чималий нахил до педагогічної праці, тимто перед процесом СВУ віддався виключно цій роботі. Викладання хемії, фізики й української мови — ось була ділянка його праці. Хоч з освіти він і не був філолог, але як настала більшовицька українізація, йому судилося, за вибором громадськости, стати на чолі й цієї роботи. Він став, після проф. Дорошкевича Олекстандра, за голову Лекторського бюра й перепровадив українізаційну роботу в м. Києві, згромадивши чималий гурт лекторів для викладів української мови по різних Київських установах. Два роки був за редактора мови газети "Пролетарська Правда". Треба сказати, що українська інтеліґенція щиро сприйняла була українізаційну акцію більшовиків, не передбачаючи всієї підступности її, бо, як виявилося, українізація тільки дала змогу більшовикам виявити кадри правдивої відданої українській ідеї інтелігенції, щоб пізніше легше було підібрати її до знищення.

Поза службовою працею інж. Туркало більшу частину свого вільного часу віддавав збиранню й опрацьовуванню технічної термінології, внаслідок чого вийшли друком два його словники — ко-

мунального господарства й словник ділової мови.

Інж. Туркало був мовчазний і мало-говіркий. Це в якійсь мірі відбилося й на тому, що й на передсудовому слідстві і на самому судовому процесі дав він не так багато, як того може хотілося дістати творцям процесу. Писав він і говорив тільки про себе, не вплутуючи жодної іншої людини. Маючи вдачу твердої і зовні суворої людини, він на суді триамвся рівно, спокійно, не виходячи за межі формальних вимог судового процесу. Не обійшлося йому без додаткового епізоду на суді. Він склав був протест судові проти того, що в газеті з'явилася була його фотографія з підписом: "Полковник залізного батальйону". Протест прийнято, але наслідків, розуміється, жодних.

Засуджено інж. Туркало на 3 роки суворої ізоляції, але умовно. Проте, недовго довелося йому бути на волі; за кілька місяців його знову забрано. Перебування його в застінках ГПУ в справі СВУ блідне перед тим, що йому довелося зазнати там у 1930 і 1931 роках. Це була суцільна серія нелюдських, важкостерпних тортур. Перший дентист, що ґрунтовно зреформував йому зуби, знайшовся серед слідчих ГПУ саме в тих роках. На його очах люди божеволіли, як ось лікар Вишневський, падали мертві, як учитель Тесля; відомий київський фотограф-українець Конашевич голодом довів себе до смерти в тюрмі, накладали на себе руки, як ось лікар Вишневський, брат раніш згаданого, або пробували на себе накласти руки, як адвокат Яструбецький, що намагався загнати собі в серце шпильку, і багато чого іншого.

Тільки міцна конструкція його фізичної будови допомогла йому знести застосовувані до нього тортури.

Від 1931 року до 1939 року перебував на висланні. 1939 року інж. Туркало спробував повернутися до Києва; за три місяці його знову вислано, але він перейшов на нелегальне становище і так перебував до приходу німців.

27. Підгаєцький Володимир Яковлевич, 45 років, науковий співробітник ВУАН, колишній член УСДРП, колишній член Центральної Ради, професор Київського медичного інституту.

Як зазначалося про це вже раніш, серед деякої частини підсудних, і не буде помилки, коли сказати, що серед багатьох, склалася була думка про якесь особливе призначення процесу СВУ. Чи то було навіяння від слідчих ГПУ під час слідства, чи то до такого висновку прийшов собі кожний, виходячи з того розвороту зізнань, що їх він понаписував, і ця теоретична настанова набула виразнішої концепції й зробилася спільною для більшости вже тоді, коли всі зійшлися докупи на процесі, але то було виразне й безперечно якесь хворобливе явище. Гадали, що треба йти на певне зізнання, і краще більше наговорити на себе й на інших, аніж недоговорити чогось. Що більше наговориш, що більше викриеш свою протирадянську, контрреволюційну діяльність та ідеологію, то певніше здобудеш доброго розв'язання справи в цілому. Виробилася була теорія, за якою в цьому процесі вбачали якусь тонку, дуже мудру й разом із тим нібито добродійну тактику більшовиків у стосунку до тих, що їх посадили на лаву підсудних. За цією теорією більшовики ніби поставили були собі завдання показати світові нормальне, логічно-поступове, за мудрою їх політикою, здорове переродження України. Стара, капіталістична, мовляв, хуторянська Україна відмерла, а народжується нова, соціялістична, радянська Україна. Стара українська інтелігенція мала привселюдно продемонструвати перед світом цей складний органічний процес переродження, процес вростання старого буржуазного українства в новітнє українство радянське, соціялістичне, інтернаціональне. Відмовившись від буржуазної ідеології, стара українська інтелігенція мала урочисто визнати, що життя її випередило, а вона в своїму націоналістичному засліпленні залишилася позаду, а тому коли б вона цього не визнала й не покаялася, то її чекає не тільки політична, а й фізична смерть. Тому то головна настанова цього судового процесу — продемонструвати каяття й урочисто заявити, що вона збагнула свою помилку, відмовляється від застарілої, гнилої ідеології і приєднується до нового часу, до нової єдино здорової і єдино можливої політичної системи, соціялістичної, совєтської на українському ґрунті, тобто радянської.

У такому наївному засліпленні чи не найбільше перебував проф. Підгаєцький. Досить сказати, що, їдучи вже слухати вирок суду, він узяв із собою рушник, мило та зубний порошок. Проф. Підгаєцький так був певний, що за вироком він дістане звільнення, що й узяв із собою ці речі, щоб мати їх при собі, коли піде назад із судової залі не до в'язниці, а до когось із своїх знайомих ночувати.

Виходячи з такої, побудованої собі концепції, проф. Підгаєцький і впродовж цілого судового процесу почувався добре, вільно, незалежно і цілком спокійно. Спостерігаючи на ньому вияв цієї концепційної настанови і бачучи, як людина облудливо тішить себе, мимоволі спадали на думку слова реформатора Гуса "O, sancta simplicitas"! Біда і трагедія тільки в тому, що на судовому процесі була не старенька, темна бабуся, а професор медицини. Чи, може, комусь хотілося сказати тоді: "Блажен, хто вірує". Та об'єкт до віри був уже надто "сумнівний" і непевний, щоб можна було набирати до нього не тільки віри, але й будьякої поваги.

Засуджено проф. Підгаєцького на 8 років суворої ізоляції. Оглушливим громом упав йому на голову цей присуд. Поїхали назад до в'язниці і рушник, і мило, і зубний порошок разом із проф. Підгаєцьким. Зійшла облуда, розкрилася омана, а натомість прийшла безнадія. Підгаєцький і досі десь поневіряється на далекій півночі Евразійської держави, що займає шосту частину земного суходолу і претендує на славу найдемократичнішої і найвільнішої країни в світі. Та немає певности, чи він взагалі ще живий, бо по вісьмох роках Ярославської в'язниці проф. Підгаєцького перевезено на Соловки, де з війною слід по ньому загубився.

Центральне місце в зізнаннях на передсудовому слідстві групи лікарів було зрушення лікарської етики стосовне до хворих комуністів. Лікарі-підсудні, що до них належав і Підгаєцький, у своїх передсудових свідченнях визнали, що для комуністів можна не застосовувати лікарської етики. Адже, кому як не лікареві, що лікує хворого комуніста, найлегше звести його зі світу, і то ціл-

ком непомітно, тим то, лікуючи комуністів, треба було б, просто кажучи, непомітним способом нищити їх. Чи не започаткував був цю думку якраз саме проф. Підгаєцький, не мавши перед собою протягом усього життя жодного хворого, бо був санітарний лікар і проф. санітарії і гігієни в університеті і крім того фахівець з наукової організації праці та фізичного виховання молоді. І взагалі треба сказати, що з п'ятьох лікарів на процесі тільки один був лікувальний лікар-практик, а решта вчені-теоретики і нікого ніколи не лікували.

28. **Кудрицький Микола Антонович,** 46 років, син священика, колишній член УСДРП, науковий співробітник ВУАН, професор Київського медичного інституту.

Проф. Кудрицький з усіх лікарів на процесі був найобережніший. У своїх передсудових зізнаннях і писав небагато. Та й на самому суді не виявив балакучости, відповідав тільки на запитання, не додаючи нічого зайвого. Невеличкий на зріст, худорлявий, чорний, проф. Кудрицький був хворий на сухоти. Діставши за вироком суду 3 роки суворої ізоляції, він їх відбув і повернувся до Києва. Тільки тому йому було дозволено повернутися, а не поїхав він, як то належалося, десь на заслання, що був уже дуже недалекий і виразно визначений до відходу на вічний спокій. Не довго й довелося йому пожити в Києві. У короткому часі він помер.

29. **Барбар Аркадій Олексійович,** 50 років, син дідича, колишній член УСДРП, науковий співробітник ВУАН, проф. Київського медичного інституту.

Старий діяч української соціял-демократичної партії проф. Барбар зазнав був ще й царської в'язниці. Від часів революції 1917 року він покинув свою партійну діяльність і віддався роботі тільки як лікар. Це був лікар-практик, з великим лікарським досвідом. Одночасно він взявся був до наукової й педагогічної діяльности, став професором медичного інституту і до 1929 року мав чимало наукових праць. На суді говорилося про те, що його, як досвідченого і авторитетного лікаря, не раз запрошували лікувати видатних більшовицьких діячів-комуністів і лікував він їх завжди з добрими наслідками. А тим часом і він у своїх передсудових свідченнях віддав належне місце теорії про зрушення лікарської етики. На процесі так і не вдалося з'ясувати цієї суперечности. Хоч і добре лікував проф. Барбар комуністів, проте засуджено його на 8 років суворої ізоляції. Разом з іншими він довший час відбував кару в Ярославльській в'язниці, а 1937 року, коли зійшов термін кари за вироком, його перевезено до Соловецької каторги, де він найімовірніше пробув до самої війни, а що далі було з ним — покищо невідомо.

30. **Удовенко Володимир Васильович,** 49 років, син службовця, науковий співробітник ВУАН, проф. Київського медичного інституту.

Перед революцією 1917 року проф. Удовенко був далекий від українського руху і незнаний в українському громадянстві. Це стихійний українець. З усього було видно, що, не зважаючи на своє прізвище і свій родовід, він належно не усвідомлював собі, що він є українець. І тільки українська національна революція збудила в ньому цю свідомість і затягнула в шерегу людей, що працювали для української справи. Проте родина, що складалася з дружини й двох дітей-підлітків, до останнього часу ще була напівмосковська. Його пізній перехід до українства спричинився до єзуїтського глузування і кпинів на судовому процесі з боку квазі-громадського прокурора Панаса Любченка. Але сам проф. Удовенко твердо й щиро став на український ґрунт, і вся його пізніша діяльність мала чисто український характер. Він був знаний, як український громадський діяч і не абиякий науковець.

Щодо погляду на судовий процес, то проф. Удовенко також належав до тієї категорії підсудних, що вбачали в цьому процесі його "месіянський характер", і тільки присуд відкрив йому очі на правдиву суть більшовицької політики й поведінки, бо його також засуджено на 8 років суворого ув'язнення і він розділив долю інших, що на такий термін були засуджені, — Ярославль, а далі крижана північ. До війни 1941 р. звільнення він не здобув.

31. **Болозович Авксентій Автономович,** 49 років, син священика, кооператор, проф. Київського кооперативного інституту.

Вибір фаху, професії становить в житті людини вельми поважну річ. Не завжди людина, дійшовши віку самостійного життя, зразу натрапляє на таку працю, що цілком припадає їй до смаку. Теоретичні міркування, смаки, уподобання частогусто не дістають виправдання на практиці. Але раз натрапивши на таке, що цілком припадає душі, людина тоді з усім своїм запалом віддається цій праці і вона стає її улюбленою, незмінною. Таке було і з кооператором Болозовичем. Учитель з професії, Болозович з перших років революції 1917 року переходить на працю до кооперації; вона його захоплює і за кілька років він стає видатним кооператором-професіоналом.

Внаслідок революції, громадянської війни та визвольної національної боротьби промисловість в Україні занепала була. Фабрики довший час були нечинні, а багато з них зазнали таких пошкоджень, що без належної відбудови не можна було їх урухомити. Найшвидше почала відновлюватись цукрова промисловість і то через те, що до цього взялась була українська кооперація. Утворилися кооперативні організації Укрсільцукор та Українцукор. І ось душею всього цього був саме Болозович Авксентій.

До речі буде, бодай коротко, згадати тут, що справі розбудови цукрової кооперації в Україні за тих часів протегував, допомагав і підпирав кол. штабс-капітан російської армії Манжула Павло Феродович, що тоді працював у Народньому Комісаріяті Земельних Справ і одночасно вчився в Кооперативному Інституті. Це той Манжула, що перший із своєю першою ротою Преображенського полку виступив на вулицях Петербургу і формально розпочав революцію.

Працюючи в Наркомземі й одночасно присвячуючи себе кооперативній роботі, Манжула чимало прислужився й розбудові цукрової кооперації. Справа пішла добре. Цукрова кооперація, забравши

собі найгірші цукроварні, дуже швидко відновила їх, і своєю роботою дійшла помітного ефекту, даючи дешевший цукор, аніж цукор, що його давала державна промисловість, об'єднана в Цукротресті.

Одночасно з народженням кооперативної цукрової промисловости утворилася, як її база, і бурякова кооперація, де працювали такі видатні українські кооператори, як Хотовицький, Діброва, Осьмак. Тимчасом, як тільки цукрова промисловість в Україні, і кооперативна й державна, почали твердіше й певніше вбиватися в колодочки, розпочалася довга, шалена й завзята боротьба з московським урядом, що зажадав перенести центр цукрової промисловости до Москви. Боротьбу цю формально — де-юре — провадив комуніст-українець проф. Кухаренко Іван Антонович, що стояв на чолі державної цукрової промисловости в Україні. Та нерівна була ця боротьба. Зрештою, 1928 року Москва остаточно зліквідувала українську цукрову й бурякову кооперацію, а всі згадані люди, разом із Манжулою і проф. Кухаренком, опинилися в концтаборах на далекій півночі "необ'ятной родіни своєй".

Пішов також туди і Болозович Авксентій 6. 3. 1928 р. Дано йому тоді 3 роки Соловків, а через рік його привезено назад до Києва і приєднано до підсудних у справі СВУ. На суді проф. Болозович був урівноважений, спокійний. Засуджено його на 5 років суворої ізоляції. Побував він і в Ярославльській в'язниці і на Соловках, але, відбувши кару, працював десь у далекому північному совхозі, підпорядкованому НКВД.

32. **Ботвинівський Максим Никифорович,** 41 року, син селянина, колишній член УПСР, кооператор, член правління Молочарспілки.

Селянин з Таращанського повіту, без високої освіти, Ботвинівський Максим ще перед революцією 1917 року працював у Київському Губерніяльному Земстві, а з початком революції відразу став до лав активних організаторів української кооперації. Усі кооперативні організації перших часів революції не обійшлися без активної його участи. У 1917-18 роках він член правління і керівник фінансово-господарчого відділу Дніпросоюзу, потім голова правління Губсоюзу.

Треба зазначити, що в той час Дніпросоюз, як один із центрів кооперативного життя в Україні, дотримувався тої думки, що "єдиний шлях для збереження української кооперації, це стати до співробітництва з більшовиками й домагатися певного місця кооперації в системі радянського будівництва. Вважали, що українська кооперація, як масова організація селянства, своїми організаційними та економічними можливостями зможе забезпечити собі більшу самодіяльність та ініціятиву і впливати на розвиток радянського будівництва в напрямку зміни економічної і національної політики радянської влади". Дніпросоюз подав думку, і українські кооператори готувалися до з'єднання різних кооперативних центрів в єдиний центр української кооперації.

Пізніше, коли більшовики, не без допомоги кооператорів-українців, зреформували й українську кооперацію, постала одна ВУКОП-спілка, що об'єднувала всі кооперативи на місцях; тоді Ботвинівський Максим перейшов працювати до одної із низових її ланок — Молочарспілки.

І на передсудовому слідстві і на самому суді Ботвинівський Максим писав і говорив тільки про кооперативні справи. Поважний з вигляду, він був людиною також поважного та серйозного змісту. Це був справжній самородний філософ від кооперації і міг би стати за іншої політичної кон'юнктури належним будівником правдивої кооперації — цієї цитаделі української економіки.

33. **Чехівський Микола Мойсейович,** 51 року, син священика, сам священик Української Автокефальної Церкви, колишній полковник Петлюрівської армії.

Доля цієї людини була дуже гірка. На судовий процес у справі СВУ Чехівський Микола, рідний брат Володимира Мойсейовича прийшов знесиленою й вимотаною важким життям людиною. Це відчувалося не тільки в розмові з ним, а й самий вигляд його яскраво промовляв за те, що ця політична сторінка його життя є вже остання.

Вимотало цю людину безробіття. Після розгрому Української Автокефальної Православної Церкви Чехівському Миколі не було вільної дороги до праці, тим то й довелося йому зазнати великих злиднів. Довгий час він заробляв гіркий радянський хліб чорною працею, а коли фізичні сили його зрадили, якийсь час працював за сторожа, вартівника. Ще довго перед процесом СВУ Чехівський Микола був висланий за межі України і там десь на широких просторах Московщини точилося його злиденне життя. На самий процес його привезли вже як гостя на свою землю.

Засуджено Чехівського Миколу на 3 роки суворої ізоляції, які він відбув в Ярославльській в'язниці, після чого вийшов знову на заслання в безмежний Сибір. Була чутка, що він десь за кілька років помер, а під час німецької окупації України у Києві померла його дружина.

Л. ЛУНСЬКИЙ ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. W., RA 3942

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

купите найліпше в

METROPOLITAN

PAINT & WALLPAPER CO.

795 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

Власник: ОЛ. ОХРИМ

Юрій ШЕРЕХ

ВЕЛИКА СТАТТЯ ПРО МАЛИЙ ВІРШ

Не заведено писати статті про невеличкий, шістнадцятирядковий віршик, вміщений у журналі. Одначе я думаю, що цю традицію можна порушити, коли цей віршик має симптоматичне значення для автора, а може і для розвитку української поезії на еміграції.

Мова йде про віршик Олега Зуєвського, позначений трьома зірочками замість заголовка і видрукуваний у філяделфійському журналі "Київ", ч. 6 за 1951 р. Ось перша половина вірша:

Цей звід — це дерево: при ньому
Не гомін слав свій шлях,
Немов би спогад і знайому
Веселість на устах

Він ще про весну неодцвітну
В щедроті віт підняв
І світлом галяви привіт нам
Зігрів і розхмар дня.

Тут автор ставить крапку, і ми можемо зупинитися, подумати над цими вісімма рядками і поставити собі кілька запитань. Ці запитання матимуть синтаксичний характер. Я розумію, що відколи мій шановний читач закінчив середню школу, він не давав собі труду з синтаксичними аналізами. Проте в даному випадку зробити це конче слід і, зрештою, варт.

Отже: "Не гомін слав свій шлях". Коли речення починається з підмета, що перед ним стоїть заперечна частка **не,** то в продовженні конечно чекаємо десь другої половини фрази, що починається на **а** (Не він це зробив, а вона)... Такого продовження нема. Синтаксичну інерцію порушено. А може зрештою **гомін** тут не підмет, а об'єкт, — себто це **шлях** слав кудись **гомін,** а не навпаки? З порядку слів цього не мало б випливати, але відсутність продовження з **а** схиляє до такої можливости.

Далі. До чого стосується "немов би спогад" і так далі: чи це шлях слав гомін, немов спогад? Чи гомін слав (простеляв) шлях, немов спогад? Чи це порівняння зв'язане з подальшим "він... підняв"? У другому випадку **спогад** і **веселість** були б об'єктами при дієслові **підняв,** що, бувши перехідним, кричуще вимагає після себе знахідного відмінка, а тим часом його начебто немає. До чого стосуються слова "про весну неодцвітну": спогад і веселість про весну? І нарешті, хто це **він:** звід? гомін? шлях?

Хоч я й не питав — признаюся прилюдно — дозволу в редакції "Києва" (на обкладинці написано: "Передрук за дозволом редакції"), але наважуюся передрукувати і другу частину вірша Зуєвського:

Так нездогадно, мов на травах
Це все, що ми несли,
У перших зацвітах вогнявих —
Віконниці з імли,

І днів здобуток нерозтлінний
Пильнує шати всім,
Де сторожкі зелені стіни
Звели нам рідний дім.

Я ставлю знов синтаксичні запитання. "Мов на травах це все, що ми несли" — безперечно підрядні речення. "Так нездогадно" — безперечно частина головного речення. Куди стосуються слова "у перших зацвітах вогнявих віконниці з імли" — до підрядного речення "мов на травах це все", — чи до клаптика головного речення "так нездогадно?" Чому дальше речення починається сполучником **і**: це речення дієслівне (здобуток пильнує), тоді як перед цим речення без дієслова. Бездієслівні речення нормальні в певних випадках у теперішньому часі, але друге речення вказує такою ж мірою на теперішній час (**пильнує**), як і на минулий (**звели**).

Можна було б ставити ще синтаксичні запитання, але поданих уже досить. Якщо читач витримав їх, то можна перейти до цікавішої частини. З погляду логічности і однозначности мови можна було б уже тепер звести проти поета важкі обвинувачення. Можна було б, очевидна річ, послатися і на широкі народні маси, що, навіть двічі прочитавши цей вірш, його потім того не зрозуміють. Можна було б також послатися на те, що тепер, коли перед українським народом і т. д., поезія повинна кликати до боротьби і й собі покликати назад до Олеся. Але лишім це фахівцям відповідних жанрів.

У нас уже досить спопуляризовані слова Мек Лейша, що облетіли світ: "A Poem should not mean, but be". Вірш повинен бути, а не означати. Ці слова справді в парадоксальній формі, але схоплюють посутню рису сучасної поезії Франції, Англії, Америки в її вищих проявах. Проте українська поезія не тільки в УССР, а і на еміграції вперто й за всяку ціну хоче насамперед означати. По цього її штовхають епігони олесівщини, що шукають за кожним віршем прапорів (ох!) духу (ох!). Прапори ці, певна річ, повинні мати їхні партійні барви. До цього її штовхає й уперта кампанія за консервування поезії на рівні неоклясиків, та ще й позбавлених їхньої різнобличности й штучно зведених в якусь препаровану єдину школу, — в суті речі і ті і другі хочуть, щоб наша поезія "перебивала копію солодких руських поетес".

Всякий протест проти цієї реставраційно-мавпувальної яловости зустрічається галасом, що от, мовляв, тягнуть нас від **Івропи** до примітивізму селюка, що зводять українську поезію з европейського рівня. Тим часом так звані осяги нашого імітування неоклясицизму на еміграції мають стільки ж спільного з сучасною поезією Европи й Америки, як Державин з Кроче або Еліотом. З повним почуттям відповідальности можна сказати, що жаден з передових журналів Европи і Америки не вмістить цих віршів як сучасних, навіть якби їх подати в вартісних перекладах, а не в провокаційно-карикатурних типу славнозвісної "збірки" "Гельб унд бляв". Все це давно одбриніло, давно перейшло в хрестоматії з історії літератури. Попросту, — не актуально, не цікаво. Ще простіше — провінція. Солодкі руські поетеси перебивали західньоевропейські копії з запізненням на 50 ро-

ків. Ми перебиваємо копії тих копій з додатковим запізненням у сорок років. Хвалити Бога, дев'яносто років Європа не стояла на місці, а ще й додався голос Америки (Це не натяк на "Голос Америки"!).

Я ніколи не думав, що майбутнє нашої поезії лежить у копіюванні Європи. Мені завжди ввижався власний шлях, хоч і не ізольований, а рівнобіжний. Але для того, щоб іти цим рівнобіжним шляхом, треба, поперше, мати щось за душею власного, подруге, знати, відчувати і співпереживати те, чим живе Європа й Америка в духовості і в поезії.

Вага невеличкого вірша Зуєвського для нашої поезії в тому, що це, скільки знаю, перше в нас адекватне відтворення **типу** сучасної поезії Заходу. Того самого, що позначений формулою Мак Лейша. З **мого** погляду — це не головна лінія нашого поетичного розвитку. Але це все таки розвиток, а не стагнація. Це сьогодні, а не дев'яносто років тому. І зрештою — почасти через ці обставини, а почасти тому, що автор — поет — це поезія, а не колопоетичні прописи. Маленька поезія Зуєвського ставить великий хрест на всю емігрантсько- колопоетичну епігонаду, зв'язану передусім з іменем Михайла Ореста. Вона викриває манівцевість традиційного перебивання копій, її непотрібність і несучасність.

Повертаюся одначе до самої поезії Зуєвського. Я дозволяю собі тепер називати її не тільки віршем, а й поезією. Вона заслуговує на цю назву беззастережно. Більше того. Я б назвав її чистою або абсолютною поезією. Наша мова обтяжена зв'язками з фактами, з дійсністю щоденного існування. Вона зв'язана з ними може більше, ніж із унутрішнім світом людського я. Чиста або абсолютна поезія саме хотіла б вирвати мову з цих обтяжливих зв'язків. Ціла низка спроб останніх десятиріч свідомо чи несвідомо йде в цьому напрямі. Найрадикальніші були спроби заумників — вони взагалі відмовлялися від значень слів, брали з мови тільки звуки, що самі собою, як відомо, не мають значення. Це не прищепилося і не могло прищепитися, бо, позбавляючи мову значення взагалі, розривало зв'язки мови не тільки з зовнішньою стороною людського буття, а і з внутрішнім світом поета й читача, — а не це — завдання поезії. Інші обмежувалися на зреченні пунктуації. Не робило **межі речень** плинними, переплетеними, створювало якесь переливання речення в речення, а тим самим виривало мову поезії з звичайного її членування. Одначе і це був засіб більше зовнішній, бо поза тим усе лишалося "нормальним", і фактично читач просто змушений був "в умі" розставляти відсутні розділові знаки, ремствуючи на автора, що той переклав на нього цю працю.

Одначе відмовлення від пунктації вказувало на шлях, яким можна було йти. Ішлося про розхитання звичних зв'язків слів. Кожне слово в нашій мові ніби має кілька гачків, до яких — за інерцією мови — мають бути почеплені інші слова, при чому конче слова певного типу або й певні слова. Так досить сказати, приміром, слово **роззявити,** щоб у свідомості з'явилися слова **рота** або **пащеку,** і то конечно в формі родового або знахідного відмінка. Вираз о **десятій** автоматично тягне за собою слово **годині.** І так далі, і так далі. Просто пооббивати ці гачки зі слів, вивести їх цілком із автоматизму їхніх зв'язків — означало б перестати писати українською мовою. Але що коли розхитати ці зв'язки? Коли часом перебити звичні конструкції рівнобіжними, але не тотожними? Або коли частину гачків лишити порожніми, простягненими в порожнечу? Коли дати пареслизання з одних нормальних конструкцій на інші, теж нормальні, але не при даному гачку? Ішлося, одне слово, не про руйнування мовних зв'язків, а про їх систематичні переключення, про розбиття інерції, про виведення їх із звичного.

Наслідком такої техніки, поперше, розривалися зв'язки поетичної мови з побутовою. Подруге, і головне, підносилася вага слів і їхнього значення. Бо читач, почуваючи, що його вибито з синтаксичної інерції, починає шукати втраченої рівноваги в уважнішому вгляді в значення слів. Тим самим у протилежність всякій заумній мові при такому підході до мови роля значення слова не занепадає, а зростає. Вирвані з контексту щоденщини, але поглиблені значеньово, слова щільніше в'яжуться з внутрішнім світом поета і духово спорідненого з даним поетом читача. Поезія стає не позамовною, як було в заумників, і не протимовною, що свідомо ламає мовні норми, як це є, приміром, у поезіях Андієвської (які, до речі будь сказане, саме через це не здаються мені поезією, бо те не мистецтво, що йде проти свого матеріялу), а, так би мовити, метамовною, понадмовною, виходячи при цьому з можливостей, закладених у самій мові.

Такого роду настанова супроти слова — не нова в світі. На жаль, поезії такого типу зовсім майже не піддаються перекладові. Тому я не можу проілюструвати відповідні приклади з чужих літератур цитатами і змушений обмежитися на кількох назвах, хоч і знаю, що в таких випадках читач завжди запідозрює критика, що цей останній просто хоче "свою ученість показати". Все таки подаю цих кілька назв з французької поезії, розраховуючи на такого читача, якого тема зацікавить і який не полінується заглянути в чужі збірки поезій. Я міг би назвати дещо з поезій Жюля Сюперв'єля (напр., "Whisper in Agony"), Макса Жакоба (напр., "Cimetiere"), Андре Бретона (напр., "L'An Suave"), або Франціска Понжа (напр., "Le Jeune Arbre"). Зрештою поезія, культивована у французькому журналі "Поезі" була здебільша такого типу. За традиційними історично-літературними наличками, цей принцип починається в пізніх символістів (хоч прояви його при бажанні можна знайти і в Малярме), а потім характеризує поміркованих сюрреалістів. Але що це спеціяльну назву. Мені здавалася б відповідною для нього назва флюктуаціонізму — від французького слова flucteur, що значить приблизно мінитися, переливатися, брижитися. На прикладі його можна б вказати, приміром, і в американській або англійській поезії, але не буду переобтяжувати статті іменами й назвами.

Флюктуаціонізм — не легка річ, — з погляду суто технічних вимог, що стоять перед поетом.

Суть їх полягає в тому, що, систематично порушуючи синтаксичну й фразеологічну інерцію мови, поет повинен увесь час спиратися на можливості, закладені в самій таки мові, використовувати те, що в мові може бути, не накидаючи мові нічого їй чужого. Адже ідеться саме про мінення, вагання, але не про розрив з традицією, не про насильство над мовою. Інакшими словами: тільки один крок тут від Зуєвського до Андієвської. Але цей крок має вирішальне значення. Те, що написав Зуєвський, — поезія і українською мовою. Те, що пише Андієвська — не поезія, а радше словесний спорт, і зв'язки його з українською мовою, коли не говорити про зовнішнє оформлення слів, — мінімальні.

Принцип флюктуаціонізму розкриває перед поезією якнайширші можливості користатися найзвичайнішими словами, словами щоденної мови. Це має особливе значення для нашої поезії на еміграції. Надзвичайно трафаретизована синтаксично, вона кинулася надолужувати це вишукуванням незвичайних, "поетичних" слів, старанно обминаючи слова звичайної мови. Дійшло до того, що дехто з поетів пише взагалі не українським словником. Одні тільки надають зовні української форми типовим поетичним висловам російської мови з її церковнослов'янськими складниками (всякі **оболоки** й **пряності** в Ореста), другі перериваються словники, вишукуючи в них раритети й живосилом тягнучи їх у свої вірші (Славутич). Особливо виразно видно це на перекладах. Майже ні один перекладач у нас не вміє передати простоту словника Рільке. Її заступають якимсь барокковим орнаментом, настільки ж далеким від Рільке, як і від справжньої поезії. Сучасна американська поезія сильна передусім своїми зв'язками з щоденною мовою, своїм умінням узяти **все** до поетичного твору. Але той з читачів, хто знайомиться з нею за нашими журнальними перекладами, не матиме про її чар і стиль найменшого уявлення. Все конкретне, земне зникло з цих перекладів, заступлене умовними "поетизмами". Поезія перетворюється на додаток до словника незвичайних слів. Поезія зрештою просто перестає бути українською щодо своєї мови. Поруч трьох дотеперішніх східнослов'янських мов — української, російської й білоруської — витворюється якась четверта — орестіянська.

Я не хотів би, щоб цей уступ був сприйнятий як заперечення проти того, щоб поети порпалися в словниках і щоб у поезії при потребі використовувалися рідкі слова. Мені хочеться тільки відкрити в поезію дорогу й звичайним словам, і ще більше мені хочеться сказати, що синтакса здебільша буває далеко гнучкішою, ефективнішою і — головне — тоншою формою виведення мови з прозово-побутової інерції, ніж накопичення допотопних або фантастичних слів і словечок.

Усе це зовсім не ставить собі метою й завданням проголошувати флюктуаціонізм головним напрямом сучасної української поезії. З одного боку, мова йде тут про опанування техніки цього стилю. З другого боку, ці міркування звернені до прихильників послідовної "європеїзації" нашої поезії. Це до них я кажу: якщо ви вже за всяку ціну хочете, щоб українська поезія була не національною, а загально-європейською, то беріть Європу не з дев'яносторічним запізненням і через призму російських солодких поетес, а беріть Європу сьогодні. Це не випадок, що всі переклади українських неоклясиків на чужі мови не мали жадного успіху, навіть коли це були непогані переклади (Юрій Клен, почасти Е. Котмаєр). Не можуть здобути успіху речі, що вже належать до хрестоматійних стилів... Але я кажу: **якщо.** Бо я не думаю, щоб флюктуаціонізм був чимсь більшим, як корисним, але побічним струмком у широкому потоці нашого поетичного розвитку.

Наприкінці кілька слів про саму поезію Зуєвського. Не знати, чи вона стане початком нового етапу в творчості цього поета. Одначе за всіма ознаками цей стиль справді відповідає натурі автора. Він дає змогу визволитися від тих псевдокрасивостей псевдосимволістичного стилю, що позначали — на жаль — великою мірою його першу збірку віршів "Золоті ворота". Цей стиль дає змогу відтворювати невловні стани душі, не стаючи комічним через надмірну етеричність. Він може повернути дійсність довкілля в поезію Зуєвського, не роблячи її ні важкою, ні матеріяльною.

Читач може ще запитати: Алеж поясніть, будь ласка, що автор хотів сказати своєю поезією "Цей звід — це дерево". — На це доводиться відповісти давно відомою істиною, що коли б поезію можна було висловити прозою, то не треба було б писати поезій. У поезії Зуєвського сказано все те, що в ній має бути сказане. Якщо вона тому чи тому конкретному читачеві нічого не сказала, значить поет і читач розмовляють різними мовами. Значить те прозирання у власну душу крізь пейзаж, значить асоціяції спогаду про весну, що не зацвітає, і про рідний дім, що його може ніколи не було, неприступні читачеві. В цьому випадку розмова поета з читачем не відбулася, і тут не допоможе мільйон посередників. Як уже сказано, флюктуаціоністична поезія неперекладна. Але чи перекладна поезія взагалі? Наші перекладачі позбавлені слова при відповіді на це запитання.

І. БОДНАРЧУК

НА ШЛЯХУ ДО ДОБРОВЛЯН

У згарі сонця квітне зелений берег Буковини, вогнем пчихають дністрові яруги, плесом Дністра дрожі йдуть. Збурені каламутні води темними бурунами з півночі на південь у Чорне море йдуть. Шляхом на Добровляни пройшли якісь люди: солом'яні крисані, зрібні подолки, натемно вишивані рукави — це тутешні. Чого ж одне за одним — на віддалі телеграфних стовпів, а в селі зійшли в рови? Ідуть, щось під полами несуть, при зустрічі з прохожими не здоровкаються. Ідуть з зацінепілими устами. А ген-ген під обочею на верхах, бачите? Еге-ге-ге! Пливуть житами доспілими, виблискуючи сталлю до сонця, косарі. Горить Городенка й Городниця, червоніють скелі, закури-

ли ліси, на небі розстріл хмар. Мокрими лугами босоніж чвакає розгублена дітвора. На лузі в корчах замасковані гармати. "Ой, заскоро прапор розпняли..." Люди випускають худобу з загород, виносять з хат подушки в яри, матері з дітьми на руках ідуть навколішки ровами шепочучи: — "Отче наш, іже єси на небесіх, да святиться ім'я Твоє, да прийдет царствіє Твоє, да будет воля Твоя, яко на небеси і на землі!.." О, земле, матінко наша, скільки проллялось крови за тебе? Зійдіться гори, злийтеся ріки, обстаньте нас! Розступися земле в проваль! Хай на цій землі вже лиш терне, бодяче та воля. Вона все нам дорога буде, бо вона наша — глибоко наша, просякла кров'ю й потом.

З городів, через тин, окіп. На битий шлях завернуло чотири вершники. Збили копитами, знялась стовпом курява, аж під небо. До поводів мали прив'язану людину. Голова в неї перев'язана, рукави закочені — прохожі пізнавали в ній польового сторожа — старого Клима. Босоніж волікся за поводом, залишаючи за собою криваві сліди. "Гей, Василю, Юрку, де ви?!.." На обійстю в Клима крик. То Климиха скликала синів своїх. "Гей, де ж ви поділись? Тількищо були, погострили коси й... місце по них застигло". Під стріхою на сталевих лезах розтялось сонце. На вікні парував обід. Пахло свіжим житнім хлібом. "Де ж ви, сини мої? Ану йдіть, тата забрали!" Голосила в сінях, кликала в клуні, в саду й на городі. "Гей, де ж ви поділись?!" Ішла, викрикуючи, понад яр, а голос луною розтріскувався на верхах, бився об червоні скелі й німо прилягав на зелених городах.

Четвірня зупинилась на вигоні біля придорожнього хреста. Позскакували з коней, відчепили прив'язаного, наказали лягти лицем до землі. Приліг між кущі, тут таки на своєму помірку. Наїжили багнети, розглянули місце. "Зараз уже тобі кінець, а поки — послухай чим пахне. Чудова земля, хороший народ, а ти його зрадник — партизан". Лежав лицем до землі, чув її принаду, свій піт. "Ти за Україну й ми за Україну, якої ти ще іншої України хочеш?" — сказали. Повернувся обличчям до заходу й зір свій перевів на світляний стовп під небом: "О, Боже, Ти все бачиш і знаєш!" Тоді оббігли його з трьох сторін і постріли з ґвинтівок вогнем христили йому чоло.

Луна ахнула на верхах, заіржали коні. На віттях тополі мотався сірий димок, пахло порохом. На розквітлому кущі залишився бризк крови, на постаменті хреста сліди мозку.

"Василю, Юрку, сини мої, де ж ви?!"

Рижі й косоокі тільки но почепили ґвинтівки й піднялись на стремена, як з-під стріхи каплички чхнуло вогнем і тепер бачили, як смішно скотились вони до рова. "Ах, і ви за Україну?.." Коні взяли поводи між ноги, подзвонюючи стременами, пустились звабливими левадами. Розпливлось у пожарі сонце й затемнилось. Громада збігалась до своїх хат, стати при своїх порогах. Наволоч прийшла, наволоч і відійде, господарями на цій землі будемо лише ми, вона — наша. Рівно шістсот років тому, — кажуть, — татарва оселю нашу спалила, а людей вирізувала на полі, що зветься сьогодні "Могилки", а після того була ще й воля. А в нашій пісні співається, що нашому роду не буде переводу.

Неділя. Сонце стало над обрієм і кров'ю розіллялось по долинах. Біля углів стали жінки. Заносило жгурою притахлих дахів. Виходили на горб, дивились за буковинський обрій, припадали до землі, ніби цілували колючі стерні.

"Василю, Юрку, де ви?" — голосила Климиха над яром. За добу вона втратила пам'ять і голос її знівечився, зтерся.

За цвинтарем на стернях кров. Пішли слідом і знайшли двох убитих. Впали на межі, затиснувши в кулаках землю. І в пазурах їх земля. Приходили сюди старі й діти. Приходили діткнутись їхньої одежі.

"Василю, Юрку, сини мої, де ви?"

Покличте її! Може пізнає синів і вернеться їй пам'ять. Не згадуйте лише їх імен, вони цього не бажали. Вийшли з хати, не сказавши куди, і витрушували з кишень записки, щоб ні згадки про них, щоб цьому тільки одно ймення: Україна.

На шляху до Добровлян засохла кров.

В. СКОРУПСЬКИЙ

**
*

В'яжеться цвіт у важучі плоди,
Віти вгинаючи, мов терези.
Земле, родивши й мене на труди —
Благослови!
Пах твій не битиме юнню, коли
Сік наливаючи, п'янь не даси.
То чи на сонці я, чи серед мли —
Благослови!
Дай достигати! Од скиби звели
Не відкотитися дальше від тих
Яблук од яблуні, де б не зросли;
Бути і крови і раси дітьми —
Благослови!

МІЙ ЛІСЕ

Мій лісе, що стоїш у полі
І від доріг тримаєшся здаля,
Та бережеш незаймань волі,
У синяву здіймаючи гілля.

Що там мої до тебе оди,
Нехай і сповнені самих чуттів!
Від них же твій благосний подих
І так не битиме, як б'є з листків.

Бо з невмирущости твоєї
Я чую нерозгадний шум,
Що, оживляючи алеї,
Не спорідниться ввік з душею,
Коли те все, що ним лише є,
Зводити буду до єдиних дум.

**
*

Дістав я хрестика на шлях,
Примитого гарячими сльозами.
І досі сниться: у дверях
Матуся, мов статуя на майдані.
І досі йду і зберігаю дар
І придавля мене тягар
Сльози й розп'яття.

М. БОРОВСЬКИЙ

НАША МИНУВШИНА В ТУРЕЧЧИНІ

Туреччина, цей наш південний сусід, що сьогодні є чи не одним з найчемніших, таких скромних сусідів, про якого з нашої скупої політичної літератури ми дуже мало знаємо і про йкого в нашій пресі так мало вісток. А між тим сьогоднішня політична ситуація в світі виглядає так, що цей наш південний сусід виростає чи не в нашого доброго приятеля. На жаль, ми Туреччиною сьогодні чомусь мало цікавимося, мало її вивчаємо, не дружимо з нею, ба, гірше, наче ігноруємо її. Все наче за наказом наших ворогів, які напевно Туреччиною більше цікавляться, як ми.

Поминувши це зауваження, треба згадати, що в Туреччині для нас є чимало цікавого, хоч би з історії нашої минувшини. Там є досить історичних матеріялів, які віками безслідно покриваються порохом забуття.

Не знаю чи хто з наших дослідників істориків, чи політичних діячів, чи етнографів сьогодні цікавиться хочби цими забутками нашого славного минулого, зв'язаного з Туреччиною. Була б дуже велика шкода щоб усе, що там є, пропало або щоб його загарбали чи знищили наші вороги.

Отакі думки викликало в мене оповідання одного з денікінців, українця, який вирвався з армії Денікіна в Туреччині і приїхав учитись до Української Господарської Академії в Подєбрадах (Чехія). Як він оповідав, армія ця була інтернована і розмістилась на островах, де колись давно в турецьких тюрмах сиділи наші козаки-невільники. Ці тюрми є й досі непорушні, а навіть не вибілені в середині після стількох століть часу. Цікаво що на стінах цих веж, внутрі, як оповідав мій земляк, до 23 року були усі написи, малюнки і видряпання в стінах наших козаків-запорожців. Перше всього тут є багато прізвищ козаків і старшин, їх адреси, різні заклики до світу, є багато різних жартів на турків а ще більше на адресу московських царів, а особливо Катерини. Там же є вдалі карикатури на них і на поляків.

Ці стіни, каже земляк, говорили нашим героїчним національним минулим. Біля Істамбулу (здається) є кілька старих козацьких сіл, сьогодні, звичайно, отуреччених, але побут, звичаї, характер, віра, крім мови, остались українські. Кожна козацька хата — це хата на Полтавщині, оздоблена козацькою зброєю — пістолями, набійницями, шаблями, козацькими одягами. Все це старанно і з побожністю зберегається як реліквії предків. Не в одного, вже правнука козачого, знайдете в шафі чи в скрині старі наші книги, різні документи, тестаменти тощо. Не менш цікавим є й козачий цвинтар, де ховали померлих козаків і де ще й тепер ховають їх правнуків. Там знайдете багато старих камінних хрестів, плит, а навіть гробівцв наших знатних старшин. На всіх цих монументах ще розберете українські написи. В багатьох випадках вони вже затерті чи зіпсуті часом. Все це ми мали змогу вільно оглядати, казав земляк.

Всі ці об'єкти, — тюрми з письмом, цвинтарі, хати зі зброєю, книги, одяги й самі наші люди, — стали школою для багатьох малоросів-денікінців, які аж там почали прозрівати національно. Почали гуртуватися, дискутувати на теми нашого минулого, згадали історію Запоріжжя, його героїчні чини; далі почали співати українських пісень, не раз до пізної ночі в садибі тюремних веж і над морем. За короткий час зорганізували чималий національний гурт і прекрасний хор; все це без наказів і примусу, а інтуїтивно — заговорив голос крови. Перед неодним впертим малоросом у Туреччині, перебігла ціла епопея змагань українського народу від часів татарських, через Хмельницького, Мазепу і до Петлюри включно.

Та недовго наші земляки святкували своє освідомлення... Таке їх відокремлення від росіян, голосні пісні до пізньої ночі, звернули увагу денікінських чорносотенців. Почала працювати ворожа розвідка; з її донесення можна було довідатись що "серед малоросов, солдат і офіцерів, росте дух сепаратизму, українства, що, мов, цей сепаратизм доведе до зради і т. д." По цім донесенню видано таємного наказа — слідкувати за "малоросами", установити причини їхнього сепаратизму, подати імена "зачінщіков-главарей" і т. д.

Наслідків довго не чекали. Ми помітили що деякі надписи, гасла й карикатури в тюрмах хтось повидряпував, покреслив. Пізніше десь пропав диригент нашого хору, за ним зникли й інші завзятіші. Де вони ділись, ніхто не знав. Далі нам заборонено збиратись і співати, заборонено ходити по селах тощо. Врешті вийшов наказ переїздити до Галіполі. Не знаю, чи не це було причиною виїзду, — каже земляк. По виїзді армії на Галіполі, контакт наш з нашими предками начебто перервався. Зібратись до гурту чи поспівати нам вже не вдалось, бо нас розпорошили в частинах. Тепер кожен думав якби вирватись з цього ворожого кубла. Багато нас таки виїхало на студії до Европи, а я і ще двоє, як бачите, приїхали до своєї Академії, — закінчив оповідання мій земляк.

Від редакції: Якби хтось з українців, тих, що були в армії Денікіна, чи з сучасних наших еміґрантів у Туреччині, міг дати нам докладніші відомості про наші історичні пам'ятки в Туреччині, то ми б їх радо використали.

ТВОРИ ПРИБАЛТІЙСЬКИХ НАРОДІВ ПО-УКРАЇНСЬКИ

Український читач одержав у перекладах романи, повісті, поеми й вірші майже всіх провідних латиських, литовських та естонських письменників. Слідом за вибраними творами клясика латиської літератури Яна Райніса вийшли в цьому році тридцятитисячним накладом кожна три частини романа Віліса Лаціса "Буря". Видано твори латинських письменників П. Цвірки, Н. Жемайте, С. Неріс, А. Венцлова. З естонської літератури перекладені на українську мову і видані повість Г. Леберехта "Світло в Коорді", твори А. Якобсона.

КУПУЙТЕ! ЧИТАЙТЕ!

нову й єдину в нас книжку про часи німецької окупації в Україні:

ЩОДЕННИК

АРКАДІЯ ЛЮБЧЕНКА

Книжка має 152 сторінки друку. Ціна тільки $0.80. В полотняній праві — $1.25.

Замовляти:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A",
Toronto, Ont., Canada

"ЛІГ ВЕСНЯНИЙ ВЕЧІР ХУСТКОЮ НА ПЛЕЧІ..."

(Діма, „Росяні зорі", поезії)

Мабуть таки відступлю від приписів і почну цю рецензію переказом одної розмови. Якось півтора чи два роки тому, сиділи ми з Теодосієм Степановичем Осьмачкою й розмовляли про поезію. Він вперто переконував мене, що поетів тепер нема й не буде, що тепер вік не поетів, а ремісників від поезії. Я ж не менш вперто заперечував це. На доказ, що поети в нас є, я дав своїому опонентові прочитати два вірші, які саме в той день одержав з пошти. Перший з них був неогекзаметр, одного досить відомого в нас поета, часто-густо захвалюваного поетами й критиками. Прочитав його Теодосій Степанович і пророк: "От і маєте! Хіба ж це поезія?..." „А що ж це таке?" — запитав я. „А це так, як ото взяти квасолину, вкинути її в макитру і крутити ту макитру зрання до ночі, а тоді оглянути квасолину й макитру: як не буде жодного сліду на макитрі, так не буде його й на квасолині... Так і від такої поезії. Ні, Петре Кузьмовичу, гріх вам буде, як зватимете такі ремісницькі вірші, та ще з такою по-школярськи невдалою пересічкою, поезією."

Я виняв з теки другого вірша й подав його Теодосію Степановичу. Признаюсь, що я тоді стежив за виразом обличчя мого співбесідника, як колись слідчий ГПУ за виразом мого обличчя. Це обличчя раптом зм'якло, прояснилось. І мій опонент лагідно і спокійно прочитав ту поезію вдруге, але вже наголос:

Ліг весняний вечір, хусткою на плечі,
Тепло-тепло стало мені враз...

— О, це вже поезія! — почув я. — Гм... Діма? Щось не чув такої. І де ви її вискипали? Отак і треба писати вірші! — закінчив Теодосій Степанович.

Може задовгий вступ до малої рецензії, але як-не-як, а Осьмачка таки визначний поет, а не визначний ремісник від поезії, і його оцінка мусить бути цікава й поетам і критикам. Тимбільше, що шановний Теодосій Степанович має благородну звичку справжнім поетом вважати тільки себе, та ще трошки Шевченка й Шекспіра...

Але вернемось до Діми. Передімною маленька скромно видана на поганенькому папері збірочка з двадцяти семи поезій. Авторка майже невідома скромна молода поетка, що соромливо ховається за отой невиразний псевдонім: Діма. Це вже друга її збірка поезій. Я не читав першої й не можу порівнювати, але „Росяні зорі" — збірка, яка свідчить про талант авторки і про її власний творчий шлях. Про це свідчить хоч би такий твір Діми, як „Фантазія" чи ось оця маленька поезійка, яку наведу тут цілком:

Я тебе ненавиджу-кохаю,
Я сумна у радості ходжу,
А коли ненавиджу — не знаю...
І чому кохаю, — не скажу...
В'ється синя річка біля гаю,
Я в думках за хвилями біжу...
І тебе ненавиджу-кохаю,
А за що, не знаю...
не скажу.

Даремно шукати в цій поезійці впливів, наслідувань, запозичень: це цілком нове, самобутнє, власним голосом сказане.

Що є пануючим у Діминій збірці? Найтонші людські почуття, по'язані з своєю втраченою землею, а разом з тим і з втраченою радістю. Це — справжня лірика, якої так бракує нашій сучасній еміґрантській поезії. І поетка свідома того, що саме **це** на чужині є найдорожче, що саме **ці** ніжні й глибокі почуття — це єдине, що залишилось їй із України, тому вона боронить цю свою властивість:

Я стану ще більш сувора,
А знищити ніжність не дам.
— — — — — —
За злість і суворість грізні,
Потрібних надавши їм фарб,
Немов за ґрати залізні,
Сховаю я ніжність — мій скарб...

Додати до цього мало що вдасться. Хіба що побажати, щоб поетці таки вдалося зберегти ту ніжність, яка в її творчості є справжнім скарбом.

До найкращих поезій цієї збірки я б зарахував „Пісню" й „Київські каштани". Між іншим, Дімині „Київські каштани" нагадали мені поезію М. Рильського „Лірична затока":

На вулиці Зарудного, у сквері
Скосили сіно. Запашне тепло
Немов би раптом прочинило двері
Із міста, з бруку — в поле, у село.
Скрізь єсть: у Києві, в Ню-Йорку, в Жиздрі,
Серед людей, у випарах густих,
Такі, сказать, атавістичні ніздрі,
Що запах сіна божеволить їх.

Ці, „сказать, атавістичні ніздри", мабуть, чи не найвластивіші всім українцям, але в Діми вони ще чутливіші, як у Рильського, бо вона ними пізнає не тільки сіно, а й свої каштани:

Та це не ті, не ті все, ні,
Що київські були каштани:
Землею рідною зігріті, —
Найкращі в світі...

Хоч формально Дімина збірка присвячена любовній ліриці, але фактично це найпатріотичніша збірка в нашій еміґрантській поезії за останні роки, бо всі ті „любовні почуття" так чи інакше зв'язані з Україною, всі ці скромні, але іноді дуже складні й оригінальні, — часто-густо з аж до неймовірности несподіваними римами, — рядки „землею рідною зігріті". І не було б того тепла з рідної землі, то не було б у них і поезії.

Наші критики часто радять молодим поетам вчитися в чужих поетів. Мені здається, що Діма, на щастя, в них не вчиться. Та й чи взагалі можливо навчитися поезії? Найімовірніше, що навчений поет може бути навіть блискучим ремісником від поезії, але ніколи поетом. Вплив його поезії на людську душу дорівнюватиме впливові квасолини на полив'яну макитру, за дуже влучним Осьмаччиним означенням.

Юрій Шерех в одній своїй, як і завжди, цікавій і свіжій статті висловився, що поезія — це розмова з Богом. І це велика правда, але з одним великим „але": коли поет зуміє знайти Бога в **своїй** землі, у **своїх** предках і в **своїх** нащадках, з якими **мусить** перекликатись. Коли ж він Бога шукатиме лише на небі

і в людині **взагалі**, то це буде не поезія, а в ліпшому випадкові віршована філософія чи теософія.

Збірка „Росяні зорі" переконує в тому, що Діма розмовляє з Богом власною мовою, і стоючи на власному, **українському** ґрунті. І дай, Боже, щоб вона з того ґрунту не зійшла, бо тоді розмова з Богом не відбудеться.

П. Волиняк.

АРХЕОЛОГІЧНІ ВІДКРИТТЯ В КИЄВІ

(Нові дані з історії стародавнього Києва)

Територія сучасного Києва завдяки вигідному розташуванню на високому березі Дніпра є в Україні однією з найраніше заселених людиною. Перші люди поселилися тут ще в льодовиковий період, близько 20-25 тисяч років тому. Сліди їх проживання у вигляді залишків стародавнього поселення кам'яного віку були відкопані і вивчені ще наприкінці XIX століття по вулиці Фрунзе, № 59-61. На місці поселення знайдені знаряддя праці з кременю й залишки кісток стародавніх тварин (мамонт, носорог та ін.), на яких полювали первісні люди.

З того часу територія міста майже безперервно була заселена людиною. Від минулих поколінь в землі збереглися залишки їх поселень, жител, могили, знаряддя праці, побутові речі, зброя й інше, що є важливим джерелом для вивчення їх історії.

Виникнення Києва, як міського центра, овіяне легендами і не має певної дати. Вперше Київ згадується в літопису під 882 роком у зв'язку з взяттям його князем Олегом, який прибув з Новгорода і зробив Київ столицею староруської держави.

Спочатку Київ займав незначну площу на Старокиївській горі, укріплену ровом і валом. Але вже при князі Ярославі (IX вік) Київ значно розширюється і забудовується багатьма кам'яними будинками — палацами й церквами, стаючи найкрасивішим містом Європи, як відзначають в своїх записках іноземці, що відвідали його.

З того часу минуло більш як 900 років, багатих на різноманітні події. За цей період Київ пережив ряд руйнівницьких нападів іноземних загарбників, які знищили багато стародавніх пам'яток, кілька разів він вигоряв від сильних пожеж.

Але до цього часу стоять у Києві найцінніші пам'ятки староукраїнської архітектури XI і XII віків — Софіївський собор, церкви Вудубецького та Кириловського манастирів, церква Спаса на Берестові та Троїцька надвратна в лаврі та Залоті ворота, а також залишки багатьох інших стародавніх пам'яток. Всі стародавні історичні пам'ятки на території Української РСР вивчає Інститут археології Академії наук УРСР.

Спинимося тут тільки на дослідженнях деяких пам'яток Києва, зроблених за останні роки (1949-1952 рр.).

В 1949 році, під час прокладання газопроводу, на багатьох вулицях Подолу виявлено культурний шар*) XI-XII віків з глиняним посудом, різними господарськими й побутовими речами, а також кістками домашніх тварин, що підтверджує літописні дані про густу заселеність цього району, головним чином, ремісниками.

Спеціяльними археологічними розкопками, зробленими на вулицях Волоській і Героїв Трипілля, розкритий багатий культурний шар, нижня частина якого, що відноситься до періоду Київської Русі (X-XIII віки), знаходилась на глибині близько 3 метрів.

Розкопками була виявлена нижня частина дерев'яного будинку, який складався з кількох приміщень загальною площею близько 54 кв. метрів, з пічкою й глиняною долівкою. В приміщеннях був знайдений глиняний посуд XII віку, обгорілий дерев'яний посуд і залишки від колод. Біля будинку розкопані великі погреби круглої форми, до 5 метрів у діяметрі.

Обгорілий дерев'яний посуд і залишки колод говорять про те, що будинок згорів внаслідок пожежі. Велика кількість дерев'яного посуду та різних дерев'яних речей, виготовлених на токарному варстаті, дозволяють вважати цей будинок ремісницькою майстернею. Крім цього, були виявлені залишки ряду жител, багато різних речей — глиняний і скляний посуд, скляні браслети, персні та ін., а також багато (більше 100 кг) свинцю, що вказує на широке застосування цього металу в стародавньому Києві. Розкопки на Подолі показали також, що в стародавньому Києві поряд з землянками були й наземні житла.

Велике значення для історії культури нашої країни мають результати розкопок 1951 року, зроблені на території історико-культурного заповідника „Києво-Печерська лавра". Після сильних дощів, які переповнили водою підземні галереї на території заповідника, утворився ряд провалів, в одному з яких показалась стародавня кам'яна оборонна стіна XII віку завширшки 2 метри. По краях вона була виложена цеглою, а всередині забутована щебінкою. Залишки стіни, виявлені в кількох місцях, дозволяють встановити її напрям. Стіна оточувала територію верхньої частини лаври, примикаючи з обох боків до Троїцької надвратної церкви XII віку, яка служила в той час головним в'їздом.

Біля оборонної стіни були виявлені руїни двох великих горнів для виплавки різнокольорової смальти (скло, сплавлене з металом). Нею прикрашали церкви, на стінах яких із смальти викладали різні мозаїчні зображення. Там же, в руїнах горнів, знайдено великі шматки скляних сплавів, готова смальта, шматочки свинцю і кіноварі, розбиті керамічні тиглі з різнобарвною скляною масою, а також велику кількість уламків різноманітного тонкостінного скляного посуду і круглих шибок (вітражів). Смальта, яка виготовлялася в лаврі, йшла на прикрашання Успенського собору, що тоді будувався (XI вік).

До цих розкопок існувала упереджена думка, що смальта і скло привозились з Візантії. Тепер точно встановлено, що смальта та скляний посуд виготовлялись безпосередньо в староукраїнських містах. Це ще раз свідчить про різнобічну високу і самобутню культуру Київської Русі, що розкрилося в усій своїй повноті тільки внаслідок досліджень останніх десятиліть.

Розкопки цього року в Києві також внесли багато нового в історичну науку.

При прокладанні Новопушкінської вулиці в районі площі Калініна прорізаний лесовий масив, у якому були виявлені залишки дерев'яних конструкцій стародавнього оборонного валу, збудованого в XI віці. До цього відкриття вважали, що військово-оборонних споруд

періоду Київської Русі на території Києва крім Золотих воріт, уже не збереглося.

Виявлена частина валу була розташована на гребені природної височини. Самий вал, як виявилося внаслідок розкопок, складався з рядів дубових зрубів, щільно забитих глиною; кожний такий зруб мав дві кліті вздовж осі валу і шість клітей впоперек. Загальна ширина дерев'яної конструкції валу досягала 18 метрів. Зруби збереглися на висоту до 7 метрів; їх початкова висота була значно більшою. В далеку давнину на ньому, очевидно, стояла висока дерев'яна стіна, яка разом з стрімкими схилами валу робила укріплення міста неприступним.

Значення цього відкриття особливо важливе для історії культури стародавньої Русі, оскільки є дані про те, що оборонні укріплення Києва служили взірцем для інших староруських міст.

Нема сумніву в тому, що в майбутньому археологічні дослідження Києва збагатять науку новими важливими відкриттями.

І. Шовкопляс,
кандидат історичних наук.
Р. Виєжев,
вчений секретар Інституту археології Академії наук УРСР.

*) Культурним шаром називається шар грунту, в якому знаходять речі, зв'язані з діяльністю людини.

ПОМЕР ВОЛОДИМИР ТРАЧ-БЛАВАЦЬКИЙ

8 січня ц. р. у Філаделфії на 53 році життя помер після тяжкої недуги визначний український артист і режисер Володимир Трач-Блавацький.

Покійний розпочав свою артистичну кар'єру у відомому західньо-українському театрі Йосипа Стадника. Пізніш працював у Львівському драматичному театрі під проводом О. Загарова, якийсь час був навіть у театрі „Березіль" у Харкові під проводом Леся Курбаса. За часів польської окупації західних областей України В. Блавацький мав власні пересувні театри ім. Тобілевича, „Заграва" та ім. Котляревського. В час першої російської окупації наших західних областей Покійний стало працював у державному Українському драматичному театрі ім. Лесі Українки, а в час німецької окупації працює у Львові директором і головним режисером театру опери та балету.

В час еміграції Покійний створив у Німеччині одне з найкращих наших театральних об'єднань, що відоме сотням тисяч українців під іменем „театру Блавацького". В час переселення еміграції за океан, В. Блавацький виїздить з усім своїм ансамблем до США й осідає у Філаделфії, відки виїздить з гостинними виставами в інші міста США і навіть у Канаду.

Найкращими ролями серед виконаних Покійним були: роля Юди в драмі Лесі Українки „На полі крови", роля Скупаря в комедії Мольєра „Скупар" та роля Гамлета в трагедії В. Шекспіра „Гамлет", яку вперше на українській сцені було виставлено в 1943 р. у Львові (реж. Й. Гірняк).

Крім театральної діяльности, Покійний приділяв багато уваги громадській праці, зокрема цікавився спортом і не раз був головою й організатором українських спортових товариств в Укра'ні й на еміграції.

В особі Володимира Трача-Блавацького ми втратили визначного ортиста й режисера, яких у нас на еміграції є дуже мало.

В ПАНТЕОНІ ТЕАТРАЛЬНИХ МИТЦІВ

Одна з семи трагедій В. Шекспіра — „Гамлет" обійшла майже всі сцени світу. З нагоди сумної вістки про смерть відомого нашого актора В. Блавацького, подається тут імена найвизначніших акторів світу, що вперше виконали ролю Гамлета по своїх національних сценах. Як відомо, цю ролю на українській сцені вперше виконав В. Блавацький.

Це були:

1. Ричард Бербедж (1601 р.) — на англійській сцені.
2. Франсуа Моле (1769 р.) — на французькій сцені.
3. Йоганн Брокман (1776 р.) — на німецькій сцені.
4. Томас Купер (1798 р.) — на американській сцені.
5. Павло Мочалов (1847 р.) — на російській сцені.
6. Михайло Паскаллі (1847 р.) — на румунській сцені.
7. Курт Гаіберг (1849 р.) — на данській і шведській сценах.
8. Ернесто Россі (1856 р.) — на італійській сцені.
9. Ян Коллар (1884 р.) — на чеській сцені.
10. **Володимир Блавацький (1943 р.) — на українській сцені.**
11. Крім того в XIX ст. „Гамлет" виставлявся на мадярській та жидівській сценах (80-ті рр.), а в XX ст. на польській та еспанській сценах.

Українська вистава „Гамлета" 1943 р. у Львові йшла в режисурі Йосипа Гірняка, декоратор — Григорієв, муз. оформлення Л. Туркевича, переклад — М. Рудницький. Раніш, перший переклад „Гамлета" зробив Мих. Старицький (1879 р.).

Подав **В. Ревуцький**

МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ В УРАЇНІ

26 грудня м. р. в Колонній залі Української державної філармонії (Київ) відбувся авторський концерт композитора Андрія Штогаренка, присвячений 50-літтю композитора. З доповіддю про творчість А. Штогаренка виступив кандидат мистецтвознавчих наук В. Довженко. Після того оголошено привітальні листи й телеграми. В концерті виконувались кращі твори композитора. В концерті взяли участь Державна симфонічна оркестра УРСР, квартет баяністів, хорова капеля і симфонічна оркестра Комітету радіоінформації та радіомовлення.

Штогаренко тепер в Україні є одним з упривілейованих композиторів. Він двічі лавреат Сталінської премії (за симфонію-кантату "Україна моя" — в 1946 р. і за симфонічну сюїту „Пам'яті Лесі Українки" — в 1952 році).

2-го грудня м. р. у Великій залі Московської консерваторії ім. П. Чайковського відбувся концерт з творів українських композиторів. Вступне слово на цьому концерті виголосив кандидат мистецтвознавчих наук Л. Данилевич.

Державна симфонічна оркестра СРСР під керівництвом диригента заслуженого діяча мистецтв УРСР Миколи Колеси виконала Другу симфонію Левка Ревуцького, частину з сюїти А. Штогаренка „Пам'яті Лесі Українки" й увертюру М. Лисенка до опери „Тарас Бульба". Солісти Московської філармонії виконали уривки з опери Ю. Мейтуса „Молода гвардія".

ПОМЕР ІВАН АНТОНОВИЧ КОЧЕРГА

Як повідомляє радянська преса, 29 грудня 1952 року на 72 році життя в Києві помер один з найвизначніших сучасних наших драматургів Іван Антонович Кочерга.

Іван Кочерга народився в 1881 році на Чернігівщині. Літературну діяльність розпочав ще в 1911 році, написавши за весь свій вік понад 20 великих драматичних творів. Найвизначнішими творами І. Кочерги є: „Майстри часу" (п'єса, що дістала найвищу нагороду на всесоюзному конкурсі в 1933 р. і обійшла майже всі сцени СРСР), „Підеш, не вернешся" („Барса кельмес"), „Свіччине весілля", „Ярослав Мудрий", за яку І. Кочерзі присуджено Сталінську премію 1-го ступня.

Майже всі визначніші твори І. Кочерги ставлять якісь філософські проблеми і розв'язують їх, що виділяє творчість цього талановитого драматурга зпоміж творчости всіх його сучасників. У комедії „Майстри часу" він ставить проблему часу в житті людини, у „Підеш, не вернешся" — ставиться проблема простору і його значення для людини, а в „Свіччиному весіллі" (віршована драма з часів литовського панування в Україні) драматург ставить філософську проблему світла та показує вагу його для людини.

Іван Кочерга був винятково скромною й працьовитою людиною, що, може й дало йому змогу вмерти своєю смертю, що для наших письменників під російською окупацією є справжнім щастям.

Перед війною та в часи останньої війни І. Кочерга був редактором журналу „Театр" та газети „Література й мистецтво". Крім Сталінської премії першого ступня, був ще нагороджений орденом Червоного трудового прапору, а в 1950 році йому присвоєно почесне звання заслуженого діяча мистецтв України.

Вістка про смерть драматурга викликала сум всього Києва. 30 грудня київський клюб письменників наповнився арстистами, мистцями, композиторами, письменниками, студентами та взагалі українцями, які прийшли віддати останній поклін драматургові.

Над труною промовляли: заступник голови СРПУ Л. Дмитерко, письменник В. Собко, голова Комітету у справах мистецтв при Раді Міністрів УРСР Д. Капиця, народній артист СРСР режисер М. Крушельницький, що ставив більшість п'єс І. Кочерги, та композитор К. Данькевич, що розпочав свій виступ виконанням скорботного і разом з тим життєстверджуючого реквієму.

Маси киян проводжали тіло Покійного до Байкового цвинтаря, де лежать тіла багатьох визначних українських діячів. На цвинтарі промовляли Л. Дмитерко, Ю. Збанацький та народний артист УРСР О. Ватуля. Могилу засипано під звуки жалібного маршу. На свіжий пагорбок кладуть вінки...

В наступних числах ми ще ширше познайомимо наших читачів з творчістю Івана Кочерги. Можливо, що нам удасться також видрукувати його останній визначний твір на історичну тему „Ярослав Мудрий".

ТВОРИ БІЛОРУСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ПО-УКРАЇНСЬКИ

За останні роки в Україні видані твори багатьох білоруських письменників. В антології „Білоруська радянська поезія", що вийшла у Держлітвидаві в 1948 році, представлені майже всі поети республіки. У збірці "Білоруськ оповідання", виданій у 1949 році, вміщено кращі оповідання Янки Купали, Янки Бриля, Івана Шамякіна, Тараса Хоткевича та ін.

Останніми роками в Україні вийшли вибрані твори Янки Купали, Якуба Коласа, Аркадія Кулешова, Кузьми Чорного. У літературних журналах за 1952 рік друкувались прозові твори Івана Шамякіна, Янки Бриля, Альони Василевич та вірші багатьох білоруських поетів.

ТВОРИ ГРУЗИНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У Держлітвидаві України вийшли в перекладі Миколи Бажана такі твори, як "Витязь в тигровій шкурі" Шота Руставелі, "Давитіяні" Давида Гурамішвілі. З участю П. Тичини, М. Рильського, А. Малишка, М. Нагнибіди, Л. Дмитерка, М. Терещенка, П. Дорошка, І. Неходи, В. Бичка, О. Новицького, Я. Шпорти, В. Швеця, Г. Коваленко, І. Цитовича в Держлітвидаві за редакцією М. Бажана вийшли "Поезії" Симона Чіковані (з передмовою Левана Асатіяні), "Вибране" Георгія Леонідзе (з передмовою В. Гольцева), "Вибране" Сандро Шаншіяшвілі, "Пісня про Давида Гурамішвілі" Симона Чіковані (переклад М. Бажана і Г. Коваленко); здано до друку вибрані твори клясика грузинської літератури Акакія Церетелі, готується видання романа Тіни Донжашвілі "Слава" в перекладі О. Новицького.

У видавництві ЦК ЛКСМУ "Молодь" вже вийшла в перекладі М. Нагнибіди поема Карло Каладзе "Таємниця голуба". Обидві книги за редакцією М. Бажана. У видавництві "Мистецтво" вийшла з друку в перекладі О. Новицького п'єса Іло Мосашвілі "Потоплене каміння". Ю. Костюк переклав п'єсу Шалви Дадіяні "Із іскри", прем'єра якої днями відбулася у Вінницькому обласному драматичному театрі. ("Літ. Газета")

З НОВИХ ВИДАНЬ

Б. Романенчук, УКРАЇНСЬКА МОВА, граматичні й правописні вправи для другого року навчання української мови, видання вчительської громади, Філаделфія, 1952, стор. 50+4, ціна — 85 центів.

Черкасенко Спиридон, ПРИГОДИ МОЛОДОГО ЛИЦАРЯ, роман з козацьких часів, том II, стор. 143, двокольорова обкладинка мистця Мирона Левицького, видання Клюбу приятелів української книжки, видавець Іван Тиктор, Вінніпег, 1952. Ціна — 1. 25.

Це 14-та книжка з видань КПУК, що її започаткував Іван Тиктор ще з початком 1952 р.

Керницький Іван, ПЕРЕЛЕТНІ ПТАХИ, (Довші та коротші, менше й більше веселі історії, в краю, на скитальщині і на гостинній землі Вашінгтона написані в рр. 1942-1952), стор. 141, двокольорова обкладинка і віньєти мистця М. Бутовича, видання Юрія Тищенка (Літературна бібліотека „ЮТ" ч. 6), Нью Йорк, 1952, наклад: 3.000 примірників, ціна: 1.50.

Яр Славутич, ДОНЬКА БЕЗ ІМЕНИ, поема, стор. 22, двокольорова обкладинка мистця П. Андрусева, видавництво "Перемога", Буенос Айрес, Аргентина, 1952. Поема відзначена літературною нагородою видавництва „Америка" в 1951 р.

Миролюбний Панас, УКРАЇНСЬКА МОВА, письмові й граматичні вправи для початкових кляс української школи, стор. 96, двокольорова обкладинка мистця Мих. Дмитренка, видавництво „Нові Дні", Торонто, Канада, 1952 р.

Уже вийшла з друку нова книжка:

ЛАНИ

читанка для 4-ї кляси рідних шкіл і позашкільного читання.

Критика про читанку „Лани"

Цілком схвальні рецензії-мініятюри (майже тотожні) вмістили католицький тижневик **„Українські Вісті"** (Едмонтон) та протестантський двотижневик **„Канадійський Ранок"** (Вінніпег). Обидва часописи схвалювали це видання й рекомендували його батькам і вчителям.

„Світло" — католицький журнал для українського народу, — в ч. 1, за січень ц. р. вмістив довшу рецензію Я. Чуми, в якій автор м. і. пише: „Треба щиро привітати почин редактора П. Волиняка, який, не зважаючи на дуже непригожі умови, взявся з питомою йому енергією до видання дитячої літератури, зокрема для шкільного вжитку... Книжка невелика об'ємом, але вартісна змістом... Вона заповнює болючу недостачу шкільних посібників і вже цим одним заслуговує на признання й підтримку."

Довгу й докладну рецензію на „Лани" містить двомісячник літератури й мистецтва **„Київ"**, яку написав редактор цього журналу, відомий західньо-український педагог Б. Романейчук. В тій рецензії м. і. говориться таке: "Потреба нових підручників аж занадто пекуча. Волинякова читанка стане в пригоді учителям і дітям, бо давніші читанки вже вичерпані. Автім вони й так уже перестаріли й зовсім не відповідають сьогоднішнім вимогам. Переглядаючи цю читанку, бачимо в ній зовсім новий матеріял, автор, значить, не оглядався на старі читанки, з яких деякі часто повторювалися, але задав собі трохи праці і зібрав зовсім свіжий матеріял... Тексти дібрані здебільша добре, відповідно до рівня дітей, і цікаві. Більшість авторів, це визначні українські поети й письменники. До кожного тексту автор додав низку контрольних запитань та завдання для домашнього опрацювання. Тематика текстів багата, так що дітям є що прочитати про всяку нагоду. А мова — гарна й добірна українська літературна мова..."

„Український Прометей" (Детройт) в числі від 22 січня ц. р. містить рецензію на „Лани" за підписом М. М. В тій рецензії м. і. сказано: „Автор керувався потребою прищеплювати українській дитині ті духові особливості, які, коли їх систематично і в достатній мірі подавати, — життєдайною силою правдивого, щирого й розумного слова, виносять людину поза межі сірої буденщини, низького егоїзму, матеріялістичної обмежености й духової порожнечі, і поривають її в ті сфери, де діє невмирущий дух нації, відтворюють те, що темні або ворожі сили руйнують... Описи української природи й побуту та інший матеріял вміщений у читанці, роблять її вартісною не тільки для школи, а й для позашкільного читання для дітей і для дорослих... Читанка пройнята живим духом нашої мови, і в цьому полягає її додаткова вартість... З методичного боку читанка „Лани" добре продумана й систематизована..."

Повідомляємо, що наклад читанки був дуже малий (брак коштів!) і вже вичерпується. Радимо вчителям і батькам вчасно придбати її.

УВАГА: Вже друкується і незабаром вийде читанка для 5-ї кляси та позашкільного навчання — „ДНІПРО". Цю читанку упорядкував П. Волиняк, вона багато ілюстрована, має цілком новий матеріял, більша від "Ланів" (112 стор.).

ПЕРЕКЛАДИ УКРАЇНСЬКИХ ТВОРІВ НА БІЛОРУСЬКУ МОВУ

У видавництвах братньої Білорусії виходять книги українських літераторів білоруською мовою, у журналах та газетах друкуються вірші українських поетів, по радіо передають оповідання, вірші. В театрах Білоруської РСР йдуть п'єси О. Корнійчука, В. Собка, Ю. Буряківського та інших українських драматургів.

Держвидав БРСР випустив у 1952 р. дбайливо оформлений "Кобзар" Т. Г. Шевченка. Це — друге видання "Кобзаря" за редакцією Янки Купали та Якуба Коласа, випущеного в 1939 році до 125-річчя з дня народження українського поета.

Нещодавно вийшла антологія "Українська радянська поезія" за редакцією П. Тичини, М. Климковича, М. Нагнибіди, Р. Няхая, Т. Масенка та А. Зарицького.

У передмові до книги говориться:

"В антології відбиті більш-менш усі тематичні й жанрові особливості української радянської поезії та основні риси більш ніж за тридцять років її існування."

В антології представлена творчість 52 поетів Радянської України: П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана, А. Малишка, В. Сосюри, І. Муратова, М. Нагнибіди, С. Олійника, Л. Первомайського, П. Воронька, М. Стельмаха та інших.

Понад тридцять білоруських поетів працювали над перекладами творів українських авторів для антології.

Водночас з цими двома книгами в Мінську вийшли "Вибрані твори" М. Рильського, "Прапороносці" О. Гончара, "Щасливий день суворовця Криничного" І. Багмута, "Лісничиха" О. Донченка.

Заплянованo до видання і вже перекладено на білоруську мову ряд творів інших українських авторів.

("Літер. Газета")

ТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ У ЧУВАСЬКОМУ АЛЬМАНАСІ

"Рідна Волга" — так називається альманах, що виходить в м. Чебоксарах (Чуваська АРСР).

У недавно виданій третій книзі альманаха є розділ "Українські письменники про Чувашію". Тут вміщено вірш М. Рильського "Чуваським вишивальницям" в перекладі П. Хузангая, цикл віршів О. Ющенка, присвячених М. Сеспелю (переклад поета Олександра Алги), а також статтю П. Чичканова "Нові документи про перебування М. Сеспеля на Україні". В статті розповідається про відзначення ювілею Сеспеля на Україні — в Києві та в Острі, про вихід книги М. Сеспеля "Сталева віра", а також про нагородження українських письменників почесними грамотами Президії Верховної Ради Чуваської АРСР.

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro Junction — Tel.: Zone 7—207.

КАНАДІЙСЬКИЙ ОПЕРОВИЙ ФЕСТИВАЛЬ

„Роял Консерватори Опера Компани" при співпраці "Опера Фестивал Асосієйшен оф Торонто" створили добру нагоду для канадійських співочих сил, які можуть тепер виступити в опері в своїй рідній країні. Згадані дві установи організували дасятиденний Оперовий Фестиваль, який розпочинається 11. лютого ц. р. в Торонтонтському театрі „Роял Александра".

В програмі цьогорічного оперового фестивалю є Моцартова опера "Косі Фан Тутте", Пуччіні — "Мадам Батерфляй" і сучасна опера Джіян Карльо Менотті — „Консул". Виконавцями будуть співаки з усієї Канади, але музичний і драматичний провід належатиме трьом членам Королівської Консерваторії, які здобули свою фахову освіту в Європі.

Ніколяс Ґольдшмідт, який диригуватиме операми „Косі Фан Тутте" і „Консул", уроженець Чехословаччини, який студіював у Віденській державній академії. Поки переїхав на постійне життя до США (1937), виступав як оперовий диригент у Чехословаччині та Бельгії.

Ернесто Барбіні, який диригуватиме оперою Пуччіні, є диригентом-помічником у Метрополітан Опера в Нью Йорку. Уроженець Венеції, Барбіні закінчив студії в Італії (орган і фортепіян), де м. ін. організував відомий „Ґлі Кляб енд Чембер Мюзік Квінтет". Його запрошувано до праці в Ля Скаля в Міляно, але безуспішно: Барбіні повернув контракт непідписаний, а зате прийняв американську пропозицію і переїхав до Чікаґо, де став спеціяльним викладачем і диригентом оркестри в Чіказькій оперовій школі.

Герман Ґайгер-Торель, який відповідатиме за сценічну постановку всіх трьох опер, студіював у Франкфуртській консерваторії д-ра Гоха, а згодом став професором Муніципальної оперової школи в тому ж Франкфурті над Майном. Деякий час був сценічним керівником у різних містах Европи. Пізніше Герман Ґайгер-Торель переселився до Аргентини, де займає такий же пост у театрі Кольон у Буенос Айресі. Зимою звичайно він перебуває в Канаді, а літом у Південній Америці. („Канадійська Сцена".)

В. СОСЮРУ МУЧАТЬ І ДОСІ...

"Літературна Газета" подає таку вістку:

"Днями секція поезії СРПУ під головуванням А. Малишка провела обговорення рукопису книги нових віршів та поем В. Сосюри "За мир", яка готується до друку у видавництві "Радянський письменник".

Поет прочитав ряд віршів та поему "Іван Черемха", крім того, частина товаришів ознайомилась з усім рукописом. В обговоренні взяли участь І. Гончаренко, В. Швець, П. Моргаєнко, Д. Білоус, М. Шеремет, П. Воронько, М. Рудь.

Про роботу видавництва "Радянський письменник" над рукописом розповів І. Гончаренко. Він сказав, що автор уже чимало зробив, відсіваючи з раніше поданого варіянту рукопису вірші, які хибують на абстрактність, описовість, повторення. Проте цю роботу ще не можна вважати завершеною. На думку промовця, у кращих віршах знайшли відображення труд і думи радянських людей, але в книзі ще мало конкретних образів.

Значним недоліком книги П. Моргаєнко вважає однобоке зображення нашого життя. Поет не показує боротьби нового з старим, подолання труднощів. Особливо це позначилося на поемі. Книгу варто поповнити яскравими творами, **спрямованими проти українських буржуазних націоналістів.**

Д. Білоус позитивно висловився про поезії „Я вірші читав у нарядній", „Гей, життя ти моє неповторне", про окремі пісні, які відзначаються цілеспрямованістю. Водночас він вказав і на вірші, в яких повторюються одні й ті ж образи й мотиви. На конкретні теми поет відгукується абстрактно, і від цього створюється враження, ніби **він не бере безпосередньої участі в подіях.**

Відмітивши пісенність багатьох нових віршів В. Сосюри, М. Шеремет критикував окремі його твори за споглядальність та повторення.

В. Сосюра що не досить глибоко побачив новий Донбас. Цю свою думку П. Воронько ілюстрував прикладами, говорячи, що в новій книзі повторюються застарілі образи. П. Воронько висловлює думку, що в дальшій роботі автору необхідно позбутися цих недоліків, звернути особливу увагу на доробку поем. Це повинен мати на увазі також редактор книги.

В своєму виступі А. Малишко сказав, що нова книга В. Сосюри є його певним творчим кроком, що треба підтримати все цінне, талановите, зроблене Сосюрою. Та, на жаль, ця збірка ще не є свідченням того, що Сосюра дав глибоку відповідь на критику його ідеологічних помилок газетою „Правда". Зокрема **в книжці нема віршів, спрямованих проти українських буржуазних націоналістів, а також віршів, які оспівують Радянську Україну і дружбу народів.** В. Сосюра намагається своїми творами виправити припущені помилки, але над новою книгою йому ще треба серйозно попрацювати. Поетові потрібна також глибока редакторська допомога."

Оце так "воля літературної творчости!" А ми часто дивуємось як той чи інший письменник пише дитирамби "старшому братові" й партії. А спробуйте не написати, коли вас мучитимуть з десяток років, як мучать В. Сосюру, намагаючись заглянути не тільки в рукопис і записник, а навіть у душу...

НОВЕ З БІОГРАФІЇ МИКОЛИ ЛИСЕНКА

Видатний композитор Микола Віталійович Лисенко брав активну участь в громадсько-політичному житті.

Надзвичайно широкою і різнобічною є його діяльність за дуже тяжких царських часів. Можна сказати, що жодне культурне явище, жодне свято в українському громадському, музичному і літературному житті останньої чверті дев'ятнадцятого і початку двадцятого століть не проходили без активної участі Лисенка. Разом з своїм другом і родичем драматургом Михайлом Петровичем Старицьким Лисенко (обидва вони були керівниками Київського літературно-артистичного товариства) добивається дозволу провести вечори-концерти на відзначення роковин смерті Т. Г. Шевченка, столітнього ювілею "Енеїди" І. Котляревського.

Лисенко був одним з організаторів і учасників концертів, кошти з яких йшли на користь політичних ув'язнених та засланих. Автор цих рядків у лютому 1901 року був на одному з таких концертів, весь збір з якого призначався на користь 183 студентів Київського університету, відданих царськими властями в солдати за участь у січневій демонстрації проти поліції.

І ось того самого дня, коли рідні, друзі і знайомі проводжали студентів у солдати, Лисенко влаштував у Колонному залі нинішньої Київської філармонії концерт свого хору, збір з якого цілком пішов на користь потерпілих студентів.

М. В. Лисенко не тільки був організатором цього концерту, головним виконавцем і відповідальною особою за нього, а й автором програми. Вона складалася з таких творів, як хор на слова Т. Г. Шевченка "Кругом неправда і неволя, народ замучений мовчить", народня пісня про загибель козака "Та забіліли сніги" й інші. А на закінчення була виконана з п'єси „Помста гуцула" пісня карпатських селян, арештованих жандармами.

Гей, та й посохла тирса в горах
І квітки на полі;
Гей, та й не буде нам, горянам,
Уже всякої волі.
Тож поженуть нас із гір у долину
З ланцюгом на шиї,
Та й не почути вже нам
Дзвонів Коломиї.

Як тільки було проспівано: "Поженуть нас з ланцюгом на шиї", в залі почулися ридання. Присутній як завжди на концерті поліцейський пристав підбіг до Миколи Віталійовича, люто розмахуючи руками. Але композитор спокійно вийняв з кишені текст пісні, дозволений царською цензурою до виконання. Цензура не передбачила, що пісня, спрямована проти жандармів Австрійської імперії, може мати відношення і до царської жандармерії. Пристав змушений був сісти на місце.

Пізніше, в 1907 році, Лисенко влаштував великий концерт на користь студентів і робітників, адміністративно висланих у Вологодську й Архангельську губернії.

Не можна не відзначити також і того, що перша українська музично-драматична школа була заснована Миколою Віталійовичем. Він віддавав їй свої знання і енергію аж до останніх днів свого життя. В цій школі набули освіту кращі українські оперні і драматичні актори, композитори і режисери. ("Літерат. Газета".)

Є. Кротевич

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Вельмишановний Пане Редакторе,

...Ми тут маємо тепер чимало клопоту з одержанням книжок, що тепер виходять у Канаді й Америці. Тут немає нікого, хтоб зайнявся замовлюванням і продажем цих книжок, і ми довідуємося тільки випадково, що там у Вас появляється. Ось, уже буде напевно два роки, як вийшов Збірник Дивнича з УВАН, а я його ще не бачила, бо його тут взагалі немає і не знати, де його тут дістати. Я писала вже так часто і до проф. Рудницького і до проф. Шереха, що мені вже обридло все це. Я не маю ні часу, ні гроша на ці дорогі кореспонденції, а роблю це, бо полиці тутешніх німецьких бібліотек зяють порожнечою, а бібліотекарі обіцяють все написати, просять подавати їм назви книжок, і нібито давно замовили, а книжки не приходять і не приходять. Наша незацікавленість у тому, щоб наші видання мали хоч головніші бібліотеки, відбилася на цьому, що по знищенню Німецьких бібліотек, тепер тут абсолютно нічого немає з україніки, а якщо було, то повикрадали свої і не свої відвідувачі семінарійних бібліотек. Багато книжок, які я сама мала в руках, щезли, як камфора. Вони прикрашують десь тепер або канадійські й американські бібліотеки, або приватні... Наша байдужість і нерозуміння цих справ, а головно зі сторони видавців, довела до цього, що навіть перед війною не було тут видань, принайменше не всі, УАН і НТШ. Ні одного твору, напр., Лесі Українки в ніякій німецькій бібліотеці немає. А є німці-славісти, і то поважні, що зацікавлені в українській літературі і хотіли б посвятитися їй і габілітуватися з цієї ділянки. І тепер, коли можна висилати, ніхто цього дальше не робить, хоч я просила і жебрала, що аж горло боліло. Не помогло. Поїхали до Америки самі "риби", знатоки справи, і оглухли та оніміли,

ФОТОГРАФІЧНІ АПАРАТИ

Rolleiflex, Kine-Exakta, Leica, Balda, Retina та інші апарати передових фірм. Пишіть по лісту.

LOCKHARTS CAMERA EXCHANGE

Toronto (Заснована 1916) Canada

TINY TIM

МАЛЕНЬКИЙ ТОМЧИК

Кімнатні помідори

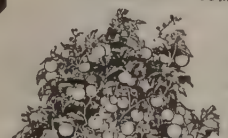

Надаються до вазонків, скриньок і городу. Дозрівають рано. Тільки 8 цалів зав вишки — Родять багато ясно-червоних овочів, розміром на 1 цаль. Хоч кущики помідорів невеликі, але їх знамениті овочі дозрівають швидше від інших і не такі дорогі, як ввезені помідори. Надаються також для прикраси городу. **Пачка — 20ц. (½унції — 75ц.) з оплатою.**

ДАРОМ

Великий каталог насіння й кущів на 1953 р. — Найкращий з усіх.

HOUSE PLANTS

МІШАНКА

— 15 відмін 25 центів

Наша мішанина, — 15 відмін, — спеціяльно приготована, — дає великий вибір контрастових кольорів і добре росте в хаті. Хто любить квіти, то купуючи мішанину, заощадить гроші. **(1 пачечка — 25ц., 2 пачечки—45ц. з пересилкою.)** Спеціяльна оферта: 1 пачечка і п'ять пачечок за Вашим вибором, всі різних кольорів і легкі до вирощування **вартости $1.25 за 65ц. з пересилкою.**

ДАРОМ

Великий каталог насінь і кущів на 1953 рік.

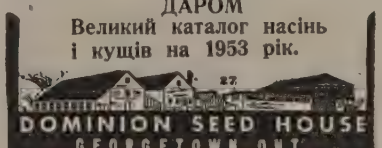

навіть не реагують. Мені кажуть і в тутешній Державній Баварській бібліотеці і в університетській і в нашому Слов'янському Семінарі, що вони не хочуть дарованих книжок, будуть платити, якби тільки знати, які книжки появилися і де їх замовити. Як і Ви тепер не відгукнетеся, то пропаща справа. У нас сама "інтеліґенція" рушила у світ, а немає ніяких "культуртрегерів". Просто жах. Баварська бібліотека ніби вже давно замовила "Нові Дні", бо я сказала їм, що це чи не найкращий журнал (бо інших не знаю...), отже вони замовили — кажуть. Але я на моє власне ризико прошу Вас, Пане Редакторе, прислати на адресу, подану осібно на картці, як маєте ще на складі, цілий комплет "Нових Днів" і посилайте їх стало.

Попросіть і місцеві газети слати сюди всі свої видання. Хоч по одному примірникові. Бібліотеки всі ці річники гарно переплітають в кінці кожного року. Але чи додумаються до такої мудрости наші видавці й автори?.."

З щирою повагою

А. Наконечна,

Мюнхен, Німеччина.

Від редакції: Ми таки замовлення на "Нові Дні" з Баварської бібліотеки не маємо, але тепер вишлемо. Радо містимо цього листа і закликаємо всі наші видавництва й авторів висилати всі свої видання на адресу:

Bayerische Staatsbibliotek
Slavische Abteilung — Dr. Mach —
Munchen 2, Ludwigstr. 23.
Germany

Вельмишановний Добродію Редакторе!

Стаття М. Павлюка "Чотири курси радянського карбованця" ("Нові Дні", ч. 35, грудень 1952 р.) заслуговує на особливу увагу. Світ не знає того архишахрайства Кремля, скерованого на визиск народніх мас маніпуляціями чотирикурсною валютою. Дуже було б корисно М. Павлюкові перекласти ту статтю на англійську мову і запропонувати її більшим американським часописам (напр., "Нью Йорк Таймс" чи "Трибун" та "Сатердай Івнінг Пост" в Чікаґо).

При цій нагоді порушую справу відомої книги І. Багряного "Сад Гетсиманський". Кравченкова книжка "Я вибрав свободу" блідне, порівняно до книжки І. Багряного, але вона все таки розійшлася в кількості півтора міліони примірників. Я думаю, що відомий наш приятель і знавець української мови проф. Маннінґ з Колюмбійського університету переклав би цю книжку, як би автор з ним домовився. Мільйонові американські компанії радо купили б право на видання її і книжка розійшлася б у міліонах примірників. Це була б найбільша прислуга у боротьбі з комунізмом, а разом з тим і користь та слава авторові її.

З щирою повагою

М. А. Безкоровайний, інженер

Сиракюзи, Н. Й., США, 10. 12. 52 р.

Вельмишановний Пане Волиняк!

"Ваше вияснення відносно листопадового числа знамените і правдиве. За те Вам належиться найбільша подяка. Щоб надолужити передплату (як відповідь "великим соборникам"), подаю Вам три адреси, на які прош услати журнал з січня. Вірю, що вони стануть сталими передплатниками, а вразі чого, то я заплачу за них сам."

М. Громницький,

Сан Франциско, Каліф.

Люди Кажуть:

"Здоровий розум заперечує, щоб кінь на людині їхав".

Здоровий розум також каже: "Життя дасть вам стільки, скільки зумієте взяти."

O'Keefe's

OLD VIENNA

BREWERY LTD.

Високоповажаний Пан Петро Волиняк, Редактор і Видавець Журналу "Нові Дні" в Торонто.

Високоповажаний Пане Редакторе!

У Вашому журналі ч. 35 за місяць грудень 1952, у статті "В справі Листопадового числа журналу" Ви між іншим пишете: "Один з них (знаю непевне що він є член всеканадійського проводу мельників-ців) заявив так: "Говорю з вами офіційно, як націоналіст соборник. Ви це зробили свідомо, бо ви не соборник і то потягне відповідні наслідки."

Вище наведені слова були висказані ніби мною, і коли Ви не постараєтеся відкликати ті зневажливі для мене і організації до якої належу насмішкуваті назви, то певного рода **наслідків можете таки сподіватись.** (Підкр. наше. **Ред.**)

Бо скажіть мені будь ласка, де існує така організація як "мельниківці" а особливо тут в Канаді? Коли Ви мали на думці ОУН, то так треба було й написати. Прийміть до відома, що ОУН ніколи не міняла і не буде змінювати своєї назви!

А друге я питаю Вас, яке Ви маєте право ототожнювати кого небудь до організації яка на тому терені не існує?

Може Ви мали на увазі Українське Національне Обєднання Канади якого я є членом і належу до проводу? Але всежтаке не розумію, чому би Ви мали причіпати йому назву, яка йому зовсім не підходить.

Якщо, може, Ви в тих справах не визнаєтеся, то я радо доставлю Вам відповідну літературу з якої Ви навчитеся розріжняти УНО від ОУН правдиву соборність від загумінкової, а головне довідаєтеся, кому і які слід давати назви.

Гадаю, що журнал який видаєте, не є Вашим листовим папером, тільки лєктурою для мас, що за нього платять, тому дуже не смачно коли через нього Ви полагоджуєте свої особисті справи.

Будь ласка візьміть під розвагу зміст мойого листа, полагодьте спра ву як Вас прошу, щоб я не мусів виступати проти Ваших писань на сторінках української преси.

З поважанням,

Володимир Марко

Вельмишановний Пане Марку!

Передруковую Вашого листа точно так, як Ви його написали. Чому? Щоб показати нашим людям, у яких умовах доводиться нам працювати в культурній ділянці. Найбільше мене образило те, що Ви Вашого листа вислали рекомендованим, підозріваючи, очевидно, що я міг би сказати, що не одержав його. Ні, я не з таких...

Отже, заявляю, що мені терор надоїв смертельно, бо я в ньому живу безперервно від 1921 р., коли 42 чекисти вперше арештували мого батька. У час німецької окупації тягар терору для мене не

"ХАЙ Я ПОМОЖУ ВАМ" —

говорить п. Й. Ґ. Теплетон до всіх, що терплять на

РЕВМАТИЧНІ ТА АРТРЕТИЧНІ БОЛІ

Протягом останніх 45 літ тисячі людей здобули полегшу від болів тому, що T-R-C дає так часто такі добрі наслідки, що він сьогодні є найпоширенішим у продажу ліком у Канаді проти артретизму, ревматизму, невралгії та ломбего. Дозвольте ними допомогти вам. Купіть пуделко за 65 ц. або за $1.35 в аптиці ще сьогодні. T-868

ВИШЛЕМО ВАМ БЕЗПЛАТНО
НАШ ВЕЛИКИЙ І НАЙКРАЩИЙ КАТАЛОГ НАСІНЬ НА 1953 рік

148 ілюстрованих сторінок, 20 колірових,

найбільшого канадійського підприємства для вирощування насіння й кущів що полагоджує замовлення поштою. Будете вдоволені з тієї вартісної кижки. Вона описує 2000 родів овочів і квітів для Вашого городу, а зокрема схрещені помідори, огірки, цибулю, синьолистий арктичний живопліт, насіння й кущики рожі, багатолистий пахучий горошок, серія червоних дельфіній, карлуваті овочеві деревця, яблуні, нові штучні погної, карлувата городина для малих городів, всяка інша городина найкращої якости, квітів, насіння, кущі — доставляємо, щоб у 1953 р. Ваш огород був найкращим. Пишіть сьогодні.

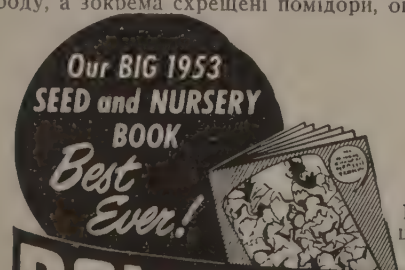

DOMINION SEED HOUSE
GEORGETOWN . . . ONTARIO

ОЩАДЖУЙ!

Зменши удвое видатки на куріння. Машинка робить твої власні цигарки.

V-Master

ЦИГАРКОВА МАШИНКА

5 за один раз

V-Master

Папір звичайний або "вет пруф" на 200 цигарок 14 центів

В кожній тютюновій крамниці

зменшився, а збільшився. В час еміграції в Австрії той терор зріс ще більше. Викликаний він і організований проти мене був тільки тому, що **я по війні видав першу українську антибільшовицьку друковану газету в Європі** (30 жовтня 1945 р.). На мене посипались доноси безпосередньо в Москву (американська військова поліція частину їх перехватила й мені показувала. Автор доносів, що був дуже близький до одної нашої партії, за це сидів у американській тюрмі в Зальцбурзі), з домаганням примусової репатріяції мене і повішення, як "українського націоналіста, найлютішого ворога радянської влади, організатора першого антирадянського видавництва в Зах. Європі". Взагалі моє перебування в Австрії — це епопея знущання й глуму над людиною.

У Канаді все було гаразд аж до виходу першого числа "Нових Днів". З лютого 1950 р. почалось те саме. Мене вже домучують. Обвинувачують мене в такому: 1. Схід няки (мушу вжити тут це слово!) — в тому, що я потаємний аґент бандерівців в колах УРДП, 2. Бандерівці й мельниківці, — що я клясичний східняк і лютий ворог галичан, тому, значить, антисоборник; 3. Група старої еміґрації, на чолі з одною ніби заслуженою, але безперечно з великими літами, людиною, пише купи листів у Англію, де мене представляють тайним аґентом Багряного серед... безпартійних; 4. Ті самі люди в Торонті ширять чутки, що я... комуніст. І все це з однією метою: "Нові Дні" мусять згинути! Скажіть, Пане Марку, чи не можна збожеволіти від цього?.. Що мені осталось робити: вступити до якоїсь партії, чи закласти свою власну?.. А хіба ж безпартійному на світі місця нема?..

Тепер щодо самого Вашого листа: 1. Я ніколи ніде не написав і навіть не сказав, що мав з Вами якусь розмову (не кажу того й тепер!); 2. Нічим мене не лякайте, бо я вже дуже й довго ляканий і вже нічого не боюсь; 3. Не забувайте, що міністром внутрішніх справ Канади, на моє щастя, є не Єжов і не Берія, а Соловок, Біломорського каналу чи Котласа тут нема і посадити мене в тюрму тут таки важко буде; 4. Так само важко буде мене депортувати, бо для того треба буде матеріяли якісь, а не слова. 5. **Оберегатиму своє право на думку, яке мені подарувала Канада, і боротимусь з примітивізмом у нашому громадському й політичному житті доти, поки пересуватиму ноги по землі.** Не відступлю від цього не тільки перед загрозою депортації (знаю, що коло того дехто ходить), а навіть під загрозою четвертування.

У справі заборони продавати "Нові Дні". Червонію за вчинок тих осіб, бо вони українці. Доводжу до Вашого відома, що я дуже не люблю журналу "Самостійна Україна" (хоч би за те, що він вилив цілі бочки болота на Уласа Самчука, за що дістав іронічну назву "Зелена книга Самчукових злочинів"), він виступав часто проти мене і проти "Нових Днів", але **я два роки обстоював перед управою православної громади в Торонті, щоб його дозволили продавати під нашою церквою. І до Вашого**

БРОНХІТ

"Час від часу почуваю себе погано, особливо в холодну погоду, від астми та бронхіту", — пише п. Д. Лавін Нельвіль, Онт. "Деякі харчі і навіть порох викликають напад хвороби. Я починаю чхати, задихатися, намагаючись духнути, а потім нападає дошкульний кашель. Моїм щастям було спробувати RAZ-MAH. Коли я вживаю Raz-Mah, то я певен скорої полегші від чхання, задишки та кашлю!"

Дозвольте RAZ-MAH-ові зменшити ваш кашель та бронхіт. Так само й від астми та сінное лихоманки, купіть RAZ-MAH в аптиці за 65 ц, $1.35.
R.-60

GERANIUMS

ПЕЛАРГОНІЯ
18 родів — 25ц.

Хто зацікавлений у прикрашенні хати, квітами, нехай купить пачечку або дві насіння пеларгонії. Ми маємо ріжнокольорову мішанку: блискуче червоного, полум'яно-червоного, цегляс-того, мішаного, білого. Квіти швидко ростуть і часто вже цвітуть за 90 днів по висіві. Пачка — 25 ц., дві — 45 ц. з пересилкою. Посійте їх негайно, спеціяльна оферта: 1 пачечка, як вище, і 5 пачечок з довільного вибору в різних кольорах, **вартости $1.25 за 65 ц. з пересилкою.**

ДАРОМ
великий цінник насіння й кущів на 1953 рік.

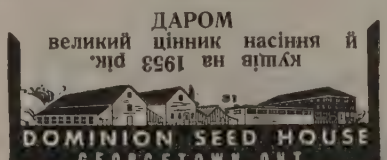

Calvert's

КАНАДІЙСЬКИЙ НОТАТНИК
4 СЕРІЯ

Це є четверта стаття, призначена спеціяльно для новоканадійців.

Домініяльний Уряд утримує для всіх мешканців Канади безплатні уряди посередництва праці. Уряди ці, розміщені в містах і містечках, мають досвідчених урядовців, які вміють підібрати відповідних людей на вільні місця і вишукати працю для непрацюючих.

Уряди Посередництва Праці не беруть жодної оплати, їхнім завданням є задоволити працедавця й робітника.

Кілька років тому започатковано групове еміґраційне плянування, яке поставило собі завдання допомагати новим канадійцям у вишукуванні праці. З того часу 60,000 нових канадійців отримало допомогу в підшуканні праці.

Коли по 30 тижнях робітник утратить працю, Уряд Забезпечення від безробіття дає йому допомогу до тієї пори, поки він не отримає нової праці. Гроші на цю допомогу складають в рівній мірі працедавець і робітник.

Уряд також платить одну п'яту їхніх вкладок. Вкладка на фонд безробіття не є велика і тому кожний (за винятком декількох фахів), хто заробляє менше як 4,800 дол. річно, може користати з тієї допоомги.

Коли робітник працює на денну або годинну плату, або відрядно, він повинен бути забезпечений, не зважаючи на висоту зарібку.

Усі завваги й побажання для майбутніх статтей дуже бажані і будуть переслані редакцією до Дому Кальверта.

Наступного місяця — про уряд Канади.

Calvert DISTILLERS LTD.
AMHERSTBURG, ONTARIO

відома — добився того дозволу. Крім того обмінювався з тим журналом оголошеннями...

Коли так зробите й Ви, Вельмишановний Пане Марку, то я Вас назву своїм братом і гідним себе політичним супротивником.

А щодо назви (ОУН, мельниківці, УНО і т. д.), то це дрібна справа: як Ви скажете, то так Вас і зватиму — це Ваше невід'ємне право вибрати собі ім'я.

І на цьому наша дискусія (для мене) припиняється. Амінь!

З щирою повагою до Вас

Петро Волиняк,

безпартійний, змучений і стероризований редактор антиросійського й антикомуністичного українського соборницького журналу "Нові Дні".

Вельмишановний Пане Редакторе!

"При цьому надсилаю Вам поштовий переказ на суму 9.00 дол. та адреси трьох нових передплатників, яких я приєднав Вам у відповідь "соборникам", що відмовились читати "Нові Дні". Думаю, що це тільки початок — скоро пришлю ще кілька.

Щодо спогадів інж. К. Туркала, то вони і в мене лишають негарний присмак. Такі статті помагають тим, для кого столиця не в Києві, а в їхньому районовому містечку. Мені не віриться, щоб так виглядали всі 45, як їх малює інж. К. Туркало."

Мих. Смик, Амбрідж, Па., США.

Вш. Пані Ольга Кулиняк, Честер, США. Сердечно дякуємо за Ваші гарні й щирі побажання! "Сонячної машини" В. Винниченка в Канаді не тільки не купиш а, мабуть, і почитати ніде не дістанеш. Дуже добре було б її перевидати. Для читачів то була б приємність, а для видавця заробіток. Біда тільки в тому, що хто це розуміє, той не має грошей, а хто їх має, то за таку справу не візьметься.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Минулого тижня я зайшла до своєї приятельки, пані Денис, яка передплачує Ваш журнал. Вона мені перечитала строїнку, у якій Ви скаржитесь на напади деяких осіб на Вас і на журнал і що навіть четверо відмовилось від журналу. Мені захотілось допомогти Вам, сказати щире слово: тримайтесь поки буде сили! Не всі нападають — є такі, що й співчувають і цілком згодні з Вами.

Посилаю передплати за чотирьох осіб. Це замість тих, що вибули — нехай не буде зменшення числа Ваших передплатників. Разом з тим пані Т. Денис передає через мене 2.50 дол. на пресовий фонд. Додаю ще 2.66 на книжки.

З правдивою пошаною до Вас

Галина Гриневич,
Сан Франциско, США.

Шановний Пане Волиняк!

"Прочитав Ваше вияснення у справі атак на Вас. Хіба це нове? І в цьому наша трагедія... Але сила не в кількості, а в якості! Звичайно, все це Ви знаєте. Пишу про це, бо відчув у Ваших словах відчай і розчарування. Але будьмо міцними!

Шлю гроші за двох нових передплатників на місце "соборників".

Т. Коба, Віндзор, Онт.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Я, як один з читачів "Нових Днів", прошу від Вас одного: не зважайте на всі ті "соборницькі" вимоги жодної уваги і робіть своє діло так, як Ви його робили досі. Журнал тим і цікавий, що він не оглядається на всякі партійні "соборницькі лінії".

Те саме і в справі СВУ. Якщо хтось невдоволений, то хай напише краще й повніше.

А. Озимчак, Куксвил, Онт.

Вельмишановний Пане Волиняк!

І хто Вас наградив таким прізвищем? Воно справді Вам дуже пасує. Може тому, що Волинь це дух непокори, це земля, де під накидкою байдужости, конечною для того, щоб перетривати тяжкий час, тліє невгасиме полум'я ненависти до всякого роду наїзників, байдуже, чи вони зі сходу, чи з заходу.

Я не волиняк, а холмщак. Та Волинь від мене тільки через Буг.

Та це все між іншим. Я хочу сказати, що люблю "Нові Дні" й читаю їх з листопаду 1950 р. Найнецікавішим матеріялом для мене були дискусійні статті на тему приватного чи державного володіння землею в майбутній українській державі. Тим більше, що дискутанти не виходили з потреб селянства, яке становить 4/5 нашого населення. Я вважаю, що то зовсім передчасно й непотрібно. Це мені видається так, ніби архітекти сваряться на тему, який дах має бути в будові, не маючи певности, що вони матимуть місце на саму будову...

Та не про це я хотів з Вами говорити сьогодні. Отже, люблю "Нові Дні" і читав Ваш підсумок "Три роки". Вважаю, що й мені треба щось зробити, щоб моя любов не була занадто плятонічною.

Справа досить тяжка, бо в Маратоні майже нема українців. Це компанійна місцевість, побудована для обслуги фабрики паперу. Тому я пересилаю Вам 15.00 дол. Це передплати для моїх друзів у різних місцевостях Канади. Це люди розумні і може їм прийде до розуму віддячитись і надіслати передплати для інших осіб і таким ланцюгом помножити число передплатників "Нових Днів'.

З пошаною до Вас

Петро Янюк, Маратон, Онт.

Від редакції: Справа не в прізвищі. От Ви не Волиняк, а Янюк, а наїзників також не любите. Сердечно дякуємо за зрозуміння й допомогу. Як бачите, Ви не один, отже є надія на успіх. Гуртом, як каже наша приказка, й батька легко бити, а не то "Нові Дні" розбудувати...

Але мусимо сказати, що не погоджуємось з Вами у справі дискусії над майбутнім устроєм України. То нам росіяни вічно закидають, що ми, мовляв, "ділимо шкіру невбитого ведмедя". Але росіяни в той сам час проводять над цими справами такі детальні й довгі дискусії, що нам вони й не снились. І в тому наша слабість. Ту дискусію ми підготовляли майже рік, бо не так то легко скерувати людей на такий виступ. Ми вважаємо, наприклад, що то наш найбільший успіх. В тій дискусії взяли участь люди чотирьох політичних напрямків: УРДП, УГВР, ОУНр, ОУНм і безпартійні.

НАРЕШТІ ПОЛЕКША ВІД

АСТМИ

"Після довгих мук від астми, я майже втратив надію знайти ліки, які б мені допомогли, — пише нам А. Джесфорд, Іст Драйв, Каністон, Онт. "В холодну, вогку погоду я душився, задихався, мучився намагаючись духнути. Лоб і вилиці боліли. Я з вдячністю говорю про RAZ-MAH. Справді: це ліки, які мені негайно допомогли."

Тіштесь полегшою від астми, хронічного бронхіту та сінної лихоманки. RAZ-MAH уможливлює вільне дихання та викашлювання. Купіть RAZ-MAH, 65 ц, $1.35 в аптиці.

R-59

Ми знаємо, що ця дискусія зробила велику користь, бо чимало осіб вилікувались від хвороби "лівизни" і збереження в майбутній Україні "фактичного стану", себто комунізму. Щодо того, що то "смішно виглядає", Ви дуже помиляєтесь. Поганий той козак, що не має наміру стати полковником. Ще гірший той архітектор, що маючи намір будувати будинок, не знає як і з чого він робитиме не тільки фундамент, а й дах...

Щоб показати Вам, як Ви помиляєтесь, ми тільки наведемо два числа: селяни в нас не становлять 4/5 (80%) всього населення, як Ви думаєте, бо перед 1939 роком мешканці міст становили 11.2 міліони населення (офіційні дані), себто 36.1%, отже селян лишалось не 80%, а лише 63.9%. Тепер це число ще зменшилось, бо міста зросли ще більше. Крім того врахуйте, що тут не бралось в рахунок лише селян, які роблять на землі, **а всіх мешканців сільських місцевостей** (вчителів, лікарів, агрономів тощо). Отже селян справжніх було ще менше.

Але не місце на цю тему говорити. Ми тільки хочемо Вам вияснити, що політичними питаннями тепер ми легковажити не можемо (війна таки, мабуть, буде скоро!) і дискусія в "Нових Днях" на тему майбутнього державного ладу в Україні розпочалася ніяк не випадково і ніяк не без нашого бажання й пляну.

Не гнівайтесь за це вияснення, але ми мусіли його зробити, бо мабуть є ще дехто, що так думає, як Ви. Та й користаючи з Вашої одвертости, ми вирішили, що право на одвертість належиться й нам. Одвертість не має робити нас ворогами. Вона лише допоможе наблизитись до істини.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Ґратулюю Вам за Вашу відвагу боротись з нашим мотлохом, з нашим хаосом. Це не аби яке геройство. Дай, Боже, Вам побідити. "Нові Дні" дуже цінні своїм матеріялом.

Додаю одного доляра на коляду для журналу.

М. Баран, Чікаго, США.

Високошановний Пане Редакторе!

На 4-му році труженицького життя Вашого прекрасного журналу, бажаю йому подесятирити число передплатників і прихильників, а Вам витривалости, міцного здоров'я і спокою душевного в боротьбі за правду і кращу долю нашої культури.

Скільки буде в моїх силах і надалі буду намовляти своїх знайомих передплачувати Ваш журнал.

Бувайте здорові і щасливі

М. Боровський, Вінніпег.

Вельмишановний Пане Волиняк!

У відповідь на відмову від журналу кількох партійних діячів шлю Вам гроші й адреси трьох нових передплатників.

Бажаю дальших успіхів у Вашій корисній праці.

П. Цімовський, Торонто.

Не посилайте ліків до Европи, поки не напишете по наш новий цінник
ПИШІТЬ ПО НАШ НОВИЙ 1953 Р. ЦІННИК, ЯКИЙ УЖЕ ГОТОВИЙ.
Наші ціни є багато нижчі від усіх інших у Канаді.
Висилані з Европи до кожної частини світа, навіть до країн за залізною заслоною. — Поштові кошти вчислено.

STARKMAN CHEMISTS

463 Bloor St. W. — Toronto, Ont.

МИХАЙЛО ГОЛИНСЬКИЙ НА ПЛАСТИНКАХ

Недавно любителі нашого співу одержали цікаву несподіванку: дві патефонні пластинки, на яких Михайло Голинський наспівав чотири українські пісні: Гетьмани, гетьмани, Ой, ходив чумак, Черемоше, брате мій та Зелені гори.

Михайло Голинський, що в свій час, чарував своїм співом тисячі людей в Україні і в Канаді, довший час сидів собі на фармі, не приймаючи участи в нашому мистецькому житті. Саме тому поява цих пластинок є цікавою новиною на нашому музичному ринкові. Тим більше нам приємно відзначити цей факт, що за останні місяці на ринку появилась ціла серія пластинок, які з українською музикою нічого спільного не мають, хоч рекламуються як українські видання. Часто-густо беруть нашу пісню, переводять її в такт якогось танґа чи фокстроту й масово поширюють серед українців і чужинців, як "справжню українську музику". Нема потреби доводити шкідливість і спекулятивність такого "мистецтва".

Тішимось, що наш відомий співак не пішов цим шляхом — він дав повноцінні українські твори, які можуть вдовольнити вимоги не тільки чужинця, а й українця, що розуміє свою музику й цінить її.

Всі чотири пісні виконано в супроводі симфонічної оркестри. Оркестрував твори проф. В. Безкоровайний.

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

П. Волиняк, лани, читанка для 4-ої кляси 1.00
Діма, Росяні зорі, поезії 0.40
В. Русальський — Після облоги міста 0.40
М. Цуканова — Шовкова рукавичка 0.25
В. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу 0.50
М. Івченко — Напоєні дні 0.30
Т. Осьмачка — Плян до двору 1.50
П. Горотак — Дияболічні параболи 0.40

Замовлення й гроші слати:
"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

УВАГА, ЧИТАЧІ В АНГЛІЇ!

У нашого представника Т. Селігера крім журналу можна набувати також і всі наші видання.

Адміністрація

Які маєте пляни відносно Вашого нового життя в КАНАДІ?

Ви можете одержати поміч.

Чи хочете спровадити рідню із Вашої колишньої батьківщини? Хочете купити фарму або заложити собі свій бизнес? Бажаєте помочі в науці французької або англійської мови? А може придалися б Вам інформації про життєві можливості в інших провінціях Канади? Урядовці Департаменту Громадянства і Імігрaції радо допоможуть Вам у цих справах. Усі нові канадійці отримають цю обслугу безплатно. Зголосіться тільки або напишіть до найближчого бюра Департаменту Громадянства і Імігрaції.

ЯК ОТРИМАТИ КАНАДІЙСЬКЕ ГРОМАДЯНСТВО?

Коли Ви є імігрантом і скінчили 18 років життя або більше, можете вже тепер поробити перші заходи, щоб стати канадійським громадянином. Виповніть залучений тут купон, а отримаєте книжечку, яка вкаже Вам, що робити.

DEPARTMENT OF CITIZENSHIP — AND — IMMIGRATION

Citizenship Branch,
Department of Citizenship and Immigration,
Ottawa.

Please send me the booklet on the steps to Canadian citizenship.

Name.....

Address.....

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЖЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоапаратів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
— Телефон: WA 9228

КУПУЙТЕ! ПРОДАВАЙТЕ!

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості за посередництвом найбільшого в Онтаріо українського бюра посередництва

R. TESLIA — Real Estate

Бюра в Торонті:

1. 863 Bloor Str. W.
Tel. KE. 9459
2. 575 Queen Str. W.
Tel. WA. 2646

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East,
(Ріг Майн)
Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекурацію авт тощо.
Обслуга чесна, скора, фахова!

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО
І МОЛОЧНІ
ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont. Телефон: LL 0175

ГОЛОСУЙ, ЯК ХОЧЕШ, АЛЕ ГОЛОСУЙ!

Вам, як новоканадійцям, дуже важливо знати Ваші права голосуючого у федеральних виборах 10 серпня.

Право голосу мають лише канадійські громадяни віком від 21 року.

Якщо Ви натуралізований громадянин, то Ви маєте право голосу. Щоб уникнути якогось непорузуміння або проволоки, ідучи голосувати, візьміть з собою документи про громадянство. Це не обов'язково, але у випадку сумніву буде доказом Вашого права на голосування. Хто не є канадійським громадянином, не має права голосу.

Пам'ятайте, що в Канаді ми обираємо своїх представників. Голос бідного важить стільки, як і голос багатого. Голосування таємне і ніхто не знає, як Ви голосуєте.

Воля голосування є неоціненим привілеєм нашого канадійського способу життя.

Це — один з багатьох чинників, що робить Канаду чудовою країною, у якій Вам радісно жити.

O'Keefe's

O'KEEFE'S BREWING COMPANY LIMITED

НАЙКРАЩІ РЕЧІ І ПО НАЙНИЖЧИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

G. Luk's Electrical Appliance Company

Маємо великий вибір електричних й газових кухонь (Мофет стов), холодильників, пральних машин, машин до чищення підлог та килимів, радіоапаратів, диванів (честерфілди), п'яно-акордіони та інше.

ГАРАНТУЄМО: НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ГАРНУ ОБСЛУГУ ТА ДОБРУ ЯКІСТЬ КУПЛЕНИХ У НАС РЕЧЕЙ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
— Телефон: WA 9228

КУПУЙТЕ! ПРОДАВАЙТЕ!

Доми, підприємства і всякі інші нерухомості за посередництвом найбільшого в Онтаріо українського бюра посередництва

R. TESLIA — Real Estate

Бюра в Торонті:

1. 863 Bloor Str. W.
   Tel. KE. 9459
2. 575 Queen Str. W.
   Tel. WA. 2646

Бюро в Гамільтоні:

1294 King Str. East,
(Ріг Майн)
Tel. 93559

Проводимо асекурацію від вогню, асекурацію авт тощо.

Обслуга чесна, скора, фахова!

НАЙКРАЩА НАГОДА В ТОРОНТІ ЗРОБИТИ ЗАКУП ВАРТІСНИХ ФУТЕР.

Не тримаємо футер на другий сезон.. Ось ціни на цій випродажі. Користайте з цих знижок!

	WERE	NOW
FUR JACKETS	$ 99.00	$ 49.00
Russian SQUIRREL CAPES	175.00	79.00
ELECTRIC SEAL (Dyed Rabbit)	189.00	95.00
GREY PERSIAN LAMB (Sides)	249.00	125.00
BROWN PERSIAN LAMB (Paws)	299.00	149.00
MOUTON (Processed Lamb)	269.00	135.00
RACCOON (Blended)	349.00	175.00
MUSKRAT (Blended)	395.00	195.00
PERSIAN LAMB (Dyed Black)	450.00	225.00

- Два роки гарантії.
- Позамісцеві, відвідайте нас перед закупом.
- Відчинено щодня до 9 вечора.
- 4 можливості купна: готівка, бюджет, відложення, кредит.

Reliable Fur Co.
MANUFACTURING FURRIERS
568 Queen W. WA. 2341
at Bathurst

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio Furniture & Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холодильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ ОБСЛУГУ.

Наша адреса: 1529 Dupont St. Toronto, Ont. Телефон: LL 0175